

CARTULARI de la Catalunya Comtal

PORTAVEU DE L'INSTITUT D'ESTUDIS
HISTÒRICS MEDIEVALS DE CATALUNYA

Nova Descoberta per

**La Noguera i el
Pallars Jussà**

AQUESTA PUBLICACIÓ ES DISTRIBUEIX ALS CENTRES OFICIALS I CULTURALS DEL NOSTRE PAÍS I A L'ESTRANGER

RELACIÓ DELS CASALS CATALANS QUE REBEN EL CARTULARI DE L'INSTITUT

DINS L'ESTAT ESPANYOL:

- Associació Espai Catalunya Topalekua- Sant Sebastià - Donostia.
- Cercle Català d'Araba. - Gazteiz-Vitoria.
- Cercle Català de Madrid - Madrid.
- Casa Catalana de Saragossa - Saragossa.
- Casa de Catalunya de Sevilla - Sevilla.
- Casal Català de Tenerife - Adeje (Tenerife).
- Cercle Català de Menorca - Maó.

A L'ESTRANGER:

ALEMANYA:

- Centre Català de Munic.- München.
- Associació Catalana d'Hamburg "El Pont Blau".

ARGENTINA:

- Associació Catalana de Socors Mutus "Montepio de Montserrat"- Buenos Aires.
- Casal Català de Bahía Blanca - Bahía Blanca.
- Casal de Catalunya de Buenos Aires - Buenos Aires.
- Les Quatre Barres Castelar - Castelar - Buenos Aires.
- Centre Català de Mendoza - Mendoza.
- Centre Català de Rosario - Rosario.
- Centre Català de Venado Tuerto - Venado Tuerto, Santa Fe.
- Casal Català de Mar del Plata.
- Casal de Catalunya de Santa Fe.
- Casal Català de Córdoba - Córdoba.
- Casal dels Països Catalans de la Plata - La Plata.
- Casal de Catalunya de Paraná - Paraná , Entre Ríos.
- Centre Català de Capitán Sarmiento - Capitán Sarmiento.

AUSTRIA:

- Casal Català de Viena - Viena.

BELGICA:

- Casal Català de Brussel·les - Etteerbeek - Tevueren.

COLÒMBIA:

- Comunitat Catalana de Colòmbia - Santa Fe de Bogotà, DC.

BRASIL:

- Associação Cultural Catalonia - São Paulo-SP.
- Instituto Brasileiro de Filosofia e Ciência Raimundo Lúlio (Ramon Lluïl) São Paulo - SP.

CANADÀ:

- Casal Català de Vancouver - Burnaby, BC
- Casal dels Països Catalans de Toronto - Toronto, ON

COSTA RICA:

- Casal Català de Costa Rica - San José.

CUBA:

- Societat de Beneficència de Naturals i Descendents de Catalunya - La Habana.

EL SALVADOR:

- Casal Català d'El Salvador - El Salvador.

EQUADOR:

- Casal Català de Quito - Quito
- Casal Català de Guayaquil
- Casal Català "Jorge Butinà" - Cuenca.

FRANÇA:

- Cercle Català de Marsella - Marseille.
- Casal Català de Tolosa de Llenguadoc - Toulouse.
- Casal de Catalunya de París - París.
- Centre Cultural Català de Perpinyà - Casal Jaume I - Perpinyà.
- Casal Català de Grenoble - Grenoble.
- Centre Català d'Occitània - Samazan.
- Casal Català de Nantes "Tirant lo Blanc" - Nantes.

ITÀLIA:

- Associació Catalans a Roma - Roma.

JAPÓ:

- Centre Català de Kansai - Osaka.

LUXEMBURG:

- Centre Català de Luxemburg - Luxemburg.

MÈXIC:

- Orfeó Català de Mèxic, A.C. México D.F.
- Casal Català de la Península del Yucatán - Mèrida, YU.
- Club d'Empresaris Catalans a Mèxic (CEC) - México D.F.

PARAGUAI:

- Centre Català d'Asunción - Asunción.

SUÈCIA:

- Les Quatre Barres d'Estocolm - Stockhom.

SUÏSSA:

- Centre Català de Lausana - Lausanne.
- Casal Català de Zurich - Zurich.
- Centre Català de Basilea - Birsfelden.

URUGUAI:

- Casal Català de Montevideo - Montevideo.

VENEÇUELA:

- Centre Català de Caracas - Caracas.

XILE:

- Centre Català de Santiago de Xile - Santiago de Xile.

Edita: Institut d'Estudis Històrics
Medievals de Catalunya

Jaume Bertomeu
Editor

Lluïsa Goberna
Directora

Jordi Sotorra

Manel Esteban
Consell de Redacció

Aquest CARTULARI és el portaveu de l'Institut, de publicació semestral. És una entitat convenientment legalitzada i domiciliada al Cap i Casal de Catalunya, i que té per finalitat aplegar als afeccionats a la història medieval de Catalunya i altres activitats del nostre País.

EDITORIAL

Aquesta vegada, en aquest editorial, no parlarem dels actes que s'han realitzat a l'Institut, en aquest exercici, ni dels articles i reportatges del Cartulari, com fem habitualment. En aquesta ocasió parlarem del poble de Catalunya.

Una part molt important del poble català des de fa moltíssims anys està sortint al carrer cada 11 de setembre, per celebrar la Diada de Catalunya i per reivindicar la seva identitat.

Des de 2010 han tingut lloc diverses manifestacions i concentracions, com tots recordarem. Som Una Nació, el 2010; Pel nostre futur. Independència, 2011; Catalunya Nou estat d'Europa, 2012; Via Catalana cap a la Independència, una cadena humana de més de 400 km. De punta a punta de Catalunya, el 2013; Via Catalana, el 2014; Via lliure a la República catalana, el 2015; A Punt, el 2016; Diada del Sí, el 2017.

En totes hi va haver una participació multitudinària, algunes de quasi dos milions de persones i es van portar a terme d'una forma festiva, reivindicativa i per sobre de tot pacífica.

La valentia, dignitat i fermesa que ha demostrat aquest poble, any darrere any sense defallir i sobretot davant la brutal repressió de l'1-O ha estat exemplar, en especial la gent més gran, que va actuar amb un gran coratge, digne d'admiració. Des de llavors la població ha continuat sortint al carrer amb multitudinàries concentracions per tal de demanar la llibertat dels Jordis i dels nostres governants empresonats injustament i per reivindicar la nostra identitat com a poble lliure. Tot això sense defallir un instant.

Un poble que durant tants i tants anys ha demostrat massivament el seu coratge, la seva lluita pacífica i determinació de llibertat es mereix tot el respecte i consideració. I seguirà lluitant, n'estem convençuts, fins a la llibertat de les nostres Institucions i del nostre govern.

Orgull de formar part d'aquest poble.

Lluïsa Goberna

Redactors

Col·laboradors:

Conxita Bentz
Elvira Bertomeu
Bartomeu Bioque
Ramon Canyelles
Laura Egea
Armand Estesó
Toni Font
Maribel Gallèn
Àngel Gordon
Glòria Jara
Jaume Martell
Eliseu Massana
Robert Porta
Judit Sogas
Joana Tarín
Manel Tosca
Xevi
Amel Zahm

Maquetació i Disseny

Lluïsa Goberna

Corrector:

Joan Anton Font

Webmaster:

David Ballesteros

Redacció i

Administració:

Casanova, 43,
Esc. Dret. Entl. 3r.
08011 BARCELONA
Tel. 93 325 77 91

E-mail:

institut@cartulari.cat
estament@cartulari.cat
www.cartulari.cat

Capçalera:

Copy-Art-Institut.

Impressió:

Copyluz

Dipòsit Legal:

B-51863-01

Els articles signats són de la sola responsabilitat de l'autor i l'equip del Cartulari no necessàriament ha d'estar d'acord amb el contingut dels mateixos.

SUMARI

Portada. Muralla xinesa (La Noguera).....	1
Casals Catalans. D'arreu del món.....	2
Editorial. Redacció i administració.....	3
Ressenya d'activitats	5
Sopar Nadalenc. Presentació Cartulari 36.....	6
Recepta de Nadal	38
L'origen de la Castanyada	39
Racons de Barcelona	40
Conferència	41
Truc d'en Xevi	42.

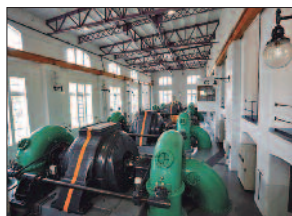
Foto contraportada:

Escultura "l'Al·legoria a la Diada Nacional de Catalunya"
obra del pintor i escultor Antoni Borrell.
Pobla de Segur.

L'Espai Patrimonial de La Central de Talarn.....

8

El Pallars Jussà és una comarca poc coneguda, acostumada a creure's un territori "de pas". Però aquell que decideix aturar-se i observar atentament, descobreix un...

Santa Coloma de Queralt.....

10

Al Cartulari anterior us parlava del Capbreu de 1617 a Santa Coloma de Queralt (SCQ). Vèiem quins i com eren els censos que pagaven els propietaris de cases, terres, botigues...

Solius celebra 50 anys de vida Monàstica.....

14

(...) en aquell poblet de quatre cases espargides entre terres magres i pinedes ufanes, de margenes florides en tot temps i amb la grogor de la ginesta o el morat...

La Vestimenta Medieval s.XV.....

18

Aquest article per la seva complexitat i per la quantitat de peces de vestir que s'han treballat i que queden exposades, serà publicat en diferents capítols.

Nova Descoberta per La Noguera i el Pallars Jussà.....

22

Després de l'èxit de l'anterior sortida del passat mes de maig per les terres de Lleida, l'Institut va decidir fer una nova sortida cultural i lúdica...

La serra del Grealó-la Força.....

32

La serra del Grealó - la Força, coneguda també com la serra Bonica, es configura en direcció est-oest a partir d'un anticlinal terciari format per materials de...

Equilibri Psicofísic.....

36

Hi ha molta gent que es queixa de tenir mala memòria, i fins i tot de la manca total d'ella: les seves cites de negocis, els noms dels seus amics i les lliçons...

RESSENYA D'ACTIVITATS

30 de juny de 2017

Es va celebrar el **Sopar d'Estiu** i presentació del **CARTULARI** número 36. L'acte va tenir lloc al **Club Metropolitan-Restaurant Iradier** de Barcelona.

22,23 i 24 de setembre de 2017

Sortida cultural amb un recorregut per la **Noguera** i el **Pallars Jussà**. Hospedatge a l'Hotel Vall Fosca.

21 de novembre de 2017

Conferència a la **Biblioteca Pública Arús** de Barcelona, amb el títol: "**CORRESPONDÈNCIES CIENTÍFIQUES AMB LA HISTÒRIA**". A càrrec de **Manel Tosca**, enginyer i **Nati Regàs**, escriptora i ponent medieval.

25 de novembre de 2017

Ruta cultural guiada, per Barcelona "**L'ESTAT CATALÀ, medieval i modern**".

El passat 11 de setembre ens va deixar un bon amic de molts anys,

En MARIANO MONTIÀ I HERNÁNDEZ

Va ser Gran Cancellier de l'Estament de Cavallers Nobles del Principat de Catalunya. Fundador de l'empresa "*Las Velas de Mariano*", dedicada a la creació d'espelmes de guariment amb antics processos artesanals i alquímics, en la que va posar tota la seva estima i dedicació.

Sempre el recordarem en els Actes de l'Estament, els sopars del Cartulari i en tots els diversos actes que ha realitzat l'Institut.

Sempre vam tenir el seu suport, ja que era una persona noble i entregada als altres, una persona generosa, amb un caràcter jovial i amable i amb el qual vam passar molt bones estones al costat de la seva estimada esposa Fina.

"Em fa feliç, em satisfà ajudar la gent" Una frase que el defineix com una gran persona.

Hi ha éssers que deixen una empremta inesborrable en totes les persones que els van conèixer. Tu, Mariano, ets un d'aquests éssers.

Des d'aquí t'enviem un entranyable record amic. Estem segurs que la llum t'acompanyarà on vagis.

SOPAR D'ESTIU

PRESENTACIÓ CARTULARI 36

30 de juny de 2017

Per Jordi Sotorra

Enguany el sopar d'estiu i presentació del Cartulari 36 es va fer en el Restaurant Iradier del Club Metropolita de Barcelona, una finca noble del segle XIX que disposa d'un bonic jardí on vàrem poder gaudir d'una temperatura agradable mentre arribaven tots els convidats. Durant aquesta estona, com ja és habitual, s'aprofità per saludar-nos i relacionar-nos, mentre preníem la copa de cava de benvinguda.

Aquesta trobada també ha coincidit amb l'aniversari d'en Jaume Bertomeu, president de l'Institut d'Estudis Històrics Medievals de Catalunya i editor de la revista CARTULARI.

Aquest any hem pogut gaudir de l'assistència de nous

amics, que entre tots han fet possible una agradable trobada. El menú va estar molt encertat i el sopar va transcórrer amb molta companyonia i amb engrescades converses en cada taula. S'ha de dir que el servei va ser molt correcte; fins hi tot el personal va participar en els aplaudiments que es van fer en les diverses intervencions que es produïren

A l'hora de les postres a en Jaume Bertomeu se li va portar un pastís d'aniversari amb el numero 89 en dues espelmes perquè pogués fer el ritual de bufar i apagar-les.

Seguidament l'Àngel Gordon li va dirigir unes paraules, dites amb molt de sentiment i estima, d'agraïment i felicitació. Després una veu en *off*, que provenia de fora de la sala del menjador, volent ser la veu de tots els presents va dir:

Benvolgut Jaume, en el nostre dia a dia, de tant en tant es produeixen casualitats, vés per on!!!. Avui el dia que es fa la presentació del Cartulari 36 que amb tant d'encert presideixes, coincideix amb el teu 89è aniversari, per la qual cosa, tots els presents et desitgem un feliç aniversari i que per molts anys puguis estar al front del teu estimat Cartulari. Felicitats!

Acabats els parlaments, els cambrers van entrar una safata amb el numero 89 fet amb 63 petites espelmes, que l'amic Jaume va aconseguir apagar amb tant sols dues bufades!!! Tot seguit se li va fer entrega d'un diploma commemoratiu -una al·legoria a la seva persona- dibuixat per en Manel Esteban i una targeta amb la signatura de tots els presents. Després en Jaume Martell va fer una intervenció musical: la cançó de Sant Jaume, molt adient

per a la celebració. Tot això va ser massa per a un Jaume molt emocionat a qui les llàgrimes van fer impossible acabar de dir unes paraules d'agraïment.

Com de costum, la directora del **CARTULARI** va passar a fer un breu comentari del contingut d'aquest últim número, el 36, que tot seguit va ser lliurat a tots els assistents.

I com ja és tradicional es van posar a la venda els números de la rifa que conduïda i amenitzada per l'amic Àngel Gordon, va repartir la sort i els regals entre els assistents

Per acabar l'acte en Jaume Bertomeu va prendre la paraula per donar per finalitzat aquest primer semestre, tot agraint-nos l'assistència i desitjant-nos unes bones vacances. ©

PATRIMONI HIDROELÈCTRIC A CATALUNYA

L'ESPAI PATRIMONIAL DE
LA CENTRAL
DE TALARN

Per Laura Egea
Historiadora i
Patrimonialista

El Pallars Jussà és una comarca poc coneguda, acostumada a creure's un territori "de pas". Però aquell que decideix aturar-se i observar atentament, descobreix un indret amb encant a cops extravagant. Caracteritzada per ser una terra de gran extensió geogràfica i escassa densitat demogràfica, entre els trets que majorment marquen la seva personalitat trobem una vasta i variada riquesa natural i una singularitat cultural que es desplega i es fa palesa arreu. Bressol d'una societat mil·lenària, avui el Pallars Jussà pot presumir de conservar un excel·lent patrimoni històric, abundant i divers.

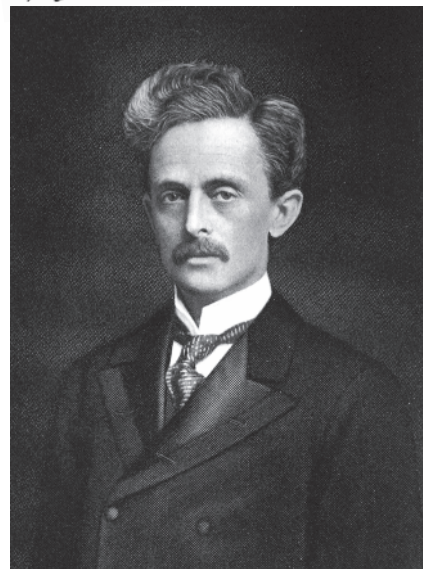
APUNTS D'HISTÒRIA

LES CENTRALS
HIDROELÈCTRIQUES

Un dels elements patrimonials que ens ha llegat la contemporaneïtat és l'entramat hidroelèctric que s'estén al llarg de la comarca. De fet, l'aixecament de les centrals hidroelèctriques ha marcat de manera intensa la morfologia del paisatge pallarès, que ha modelat el curs dels rius i ha generat zones d'embassament o bé ha establert un extens tendal de línies elèctriques, entre d'altres. D'igual manera, l'assoliment elèctric ha vingut acompanyat d'un canvi en la mentalitat i en el comportament

social associat, en gran mesura, a l'ús de l'electricitat i de les noves oportunitats que se'n derivaren. Conèixer la història d'aquestes infraestructures és, per tant, descobrir l'origen del que som avui.

Si fem una passejada en el temps i retrocedim als inicis del procés d'electrificació, veurem que és a finals de la primera dècada del segle XX quan es posa fil a l'agulla i es funden les dues empreses, ben diferents però coetànies, encarregades d'iniciar la construcció de les centrals hidroelèctriques que al Pallars produiran i distribuiran electricitat a gran escala: **La Canadencia i Energia Elèctrica de Catalunya**. La Canadencia (*Barcelona Traction Light and Power Company Limited*), fundada per l'enginyer nord-americà **Frederick Stark Pearson** (1861-1915), va nàixer amb la voluntat d'abastir amb energia elèctrica la rica i industrial àrea metropolitana de Barcelona, i va iniciar la construcció d'un seguit de centrals, la primera de les quals va ser la **Central Hidroelèctrica de Talarn**. La gran comesa s'iniciarà amb les negociacions entre l'empresa i les administracions per tal de definir el caràcter de les concessions que donaran dret a l'explotació del riu Noguera Pallaresa. Aviat, també, començaran el seguit de treballs topogràfics i l'apropiació de les terres que quedaran submergides sota les aigües de l'embassament. Des dels inicis, l'evolució dels esdeveniments deixarà una forta petjada en la memòria col·lectiva dels

pallaresos i les pallareses. Es treballa de pressa i ben aviat arriba el gruix de persones necessari per escometre unes obres de tal envergadura. Unes 10.000 persones fan cap a Tremp i rodalies per treballar de manera feixuga, durant uns anys. Bullici, xoc de cultures, noves necessitats... La població pallaresa, acostumada a la calma i tranquil·litat pròpies d'un paisatge agrari, veu com s'inunden carrers i places amb gent vinguda d'aquí i d'allà. Aviat es fa la llum i l'aigua arriba a les cases. El cine, els cafès, les terrasses, les carreteres que permeten escurçar els trajectes i apropar la gent. **Un nou mon irromp mentre que, sense fer gaire soroll, fets i costums ancestrals desapareixen sota el soroll i els llums elèctrics.**

Veritablement, escodrinyar en les arrels d'aquest moment històric és apassionant. El Pallars Jussà convida a conèixer aquesta història a partir de la difusió que es fa des dels seus centres museístics: **El Museu Hidroelèctric de Capdella i l'espai patrimonial de La Central de Talarn.**

L'ESPAI PATRIMONIAL DE LA CENTRAL DE TALARN

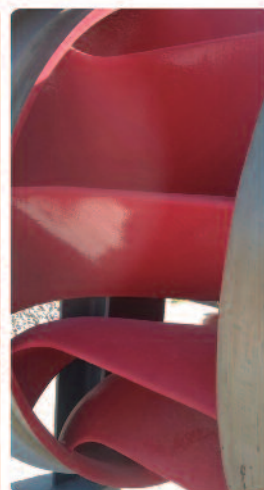
La central hidroelèctrica de Talarn és, sens dubte, un testimoni actiu i viu de l'arquitectura industrial de principis del segle XX. De línies senzilles, espais amples i diàfans, totalment adreçats a la funcionalitat, manté l'essència del seu origen.

El 2016, i coincidint amb el centenari de la Central Hidroelèctrica de Talarn, es va obrir l'espai patrimonial La Central per tal de posar en valor i apropar al públic aquest vast patrimoni hidroelèctric. Les visites guiades, que s'ofereixen en horari regular, acompanyen al visitant en la passejada i la interpretació de l'exposició perma-

nent **El Pallars Il·lumina Catalunya**, ahora que permeten observar la sala de turbines des d'una habitació habilitada amb aquesta finalitat. Tanmateix, l'espai ofereix altres activitats, tals com les visites concertades per a grups, visites i activitats per a escolars o bé les activitats en família que tenen la voluntat d'apropar l'espai a petits i grans a partir del joc.

Des del Pallars, i des de La Central, us animem a endinsar-vos en la descoberta d'aquest fabulós moment. ©

Central Hidroelèctrica de Talarn

Espai Patrimonial

LA PLAÇA DE L'ESGLÉSIA A 1617 I LES TAULES DEL SAFRÀ A

(Segona part)

Per Jaume Martell
Antropòleg
social i cultural

SANTA COLOMA DE QUERALT

Al Cartulari anterior us parlava del Capbreu de 1617 a Santa Coloma de Queralt (SCQ). Vèiem quins i com eren els censos que pagaven els propietaris de cases, terres, botigues, taules... Centrats a la plaça de l'Església de dita vila, documentàvem alguna característica de la taula de vendre peix fresc. Al declarar aquesta taula descobríem que al seu costat hi havia una taula de nom curiós: La Taula del Pes del Rei...

Al capbreu hi trobem denunciades "taules" de diferents tipus: *taula de pesar safrà, taula de la Pescateria, taula del Pes de Rei, taula de la casa de Bartomeu Ratés...* Una taula? Sí. Deuria ser com una fusta per posar coses a sobre, un lloc per vendre i comprar... Una altra definició senzilla: **Si una botiga era un lloc per treballar, per vendre, una taula també tenia assignat un lloc fix, però es muntava al matí i es treia quan acabava el mercat o la fira.** Vaja, com ara! Bé... mirem-ho amb calma.

La Taula de la Pescateria de la vila era propietat de Francesch Fabrer parayre, a tocar de la paret de l'església. A les afrontacions escrigueren "á mitjorn (sud) ab la paret de la Iglesia al dret y spatlles de la Capella del Glorios Sant Martí, á solponent (oest) ab la taula del Pes del Rei que es de dit egregi Sor Compte, y á tramuntana (nord) ab la dita Plasa".

En què quedem? Del Rei o del senyor Comte de SC? La Taula del Pes no va declarar, segurament perquè era del Comte, i no li cal pagar-se cens a si mateix.

Hi ha una altra declaració que l'anomena: "Francesch Llavet parayre... Item una taula á la plaça de la Iglesia, la qual afronte á solixent ab la dita plasa, y part en la taula del Pes del Señor, á mitjorn ab les parets de la Iglesia, á solponent ab la taula de Magí Marcer, y á tramuntana ab la dita Plasa de la qual pague 18 diners de cens (al Comte)." Aquí no ens diuen què s'hi mercadejava a la taula de Magí Marcer. El que sí podem dir és que quan apunten "del Señor" es referien que era propietat del Comte de SC. Mirat des de l'església, la Taula del Pes tenia a la dreta la Pescateria i a l'esquerra la Taula de Francesch Llavet.

La Taula del Pes del Rei o Taula del Pes del Señor. Què s'hi feia?

Dos-cents trenta-vuit anys després trobo una pista que ens ho pot fer entendre millor. La llei de desamortització de l'1 de maig de 1855 de Pascual Manoz, ministre d'Hisenda, afectà tota possessió que pertanyia a "las manos muertas": la eclesiàstica, noble i comunal dels municipis. Anaren a subhasta.

El 8 d'agost de 1855 l'ajuntament intenta mantenir les possessions que li eren pròpies. Escriu un document titulat "Estado de las Fincas que pertenecen a los propios de esta villa", on van anomenant les propietats de l'ajuntament: "Horno de arriba en la calle Mayor. Horno de abajo en la calle Baix. Casa de la Villa en la

plaza Mayor destinada a sesiones del ayuntamiento. Casa de la Villa en la plaza Mayor sirve para habitación del maestro. Pescaderia en la plaza de la Iglesia. Peso en la plaza de la Iglesia. Bosque del Pany pertenece a los propios, y del pueblo de Bellprat de 190 jornales, la Ermita de San Magin..., está situada a 500 pasos de la población."

De la Pescateria escriuen "Es un reducidísimo local... Como su nombre indica está destinado única y exclusivamente a la venta de pescado" i del Peso, "Es también un reducidísimo local contiguo a la Pescaderia

y en el cual todos los vecinos de esta villa y forasteros pueden pesar los artículos que se estiman por el peso". **O sigui, que després de dos segles, encara aquelles dues taules estaven al mateix lloc, però ja no eren de propietaris particulars sinó del Comú de la Vila.** Quan diu pueden pesar, podria ser que també hi estiguessin agrupades les mesures de volum. El cereal es mesurava pel que cabia en uns recipients; eren mesures de volum per exemple: *la quartera, el tres quartans...*

Amb data de 16 de maig de 1859 trobem un altre document municipal: "*Tasación en venta y renta de una Pescadería y el Peso del Rey en la Plaza de la Iglesia... de 440 palmos cuadrados equivalentes a 16 metros y 42 centímetros... tiene poca altura... hemos convenido en que el valor en venta de esta finca es de Reales vellón 1000*". Les dues taules juntes ocupen 16,42 metres quadrats. Era un moment de canvi d'unitats. **Es comença a adoptar el sistema decimal ideat a França, que prengué com a base el meridià que passa per Dunkerque-París-Barcelona.** Si voleu calcular l'equivalència entre unitats..., a mi m'ha sortit que un pam equival a 19,3 cm.

Les mesures que feien servir aleshores eren locals, no internacionals com ara. Abans de la implantació del

i les mesures de la Vila.

Quines mesures utilitzen a 1617?

Segurament hi havia moltes més mesures de les que us escriuré, que són les que he trobat en els pagaments dels censos que trobem en el Capbreu:

Mesures de superfície, s'usaven per a les peces de terra i horts: *jornal, cortó, cortà, porca...*

Mesures de volum... per al cereal. Parlen de dos tipus de mesures, la vella i la nova. Era un altre moment històric de canvi de mesures, i com que hi surten les equivalències, he calculat les unitats.

-mesura vella: *la mitjera i la punyera.*

(1 mitjera = 16 punyeres)

-mesura nova corrent de Barcelona: *les quarteres, els cortans, els cops, les palmades.*

(1 quartera = 12 cortans // 1 cortà = 4 cops //

1 cop = 4 palmades)

Les equivalències, entre mesures noves i velles:

1 mitjera (mesura vella) = 1 quartera + 3 cortans + 2 cops (mesura nova corrent de Barcelona).

1 punyera = 3 cops + 3,5 palmades).

Un exemple, per als matemàtics: "*feia cens al Comte: (mesura vella) 2 mitjeres 8 punyeres de forment, y 1*

Foto: Oriol Roca

Quartera-tres quartans

sistema mètric decimal, les mesures dels pobles veïns, els d'una mateixa zona, tenien el mateix nom (*cortera, cortà, carga, cana...*), però sovint no era exactament la mateixa quantitat. Això interessava al Senyor de cada vila i també al Comú, que tenien un mesurador contractat. Aquest cobrava d'algunes compraves. Normalment quan en el tracte comercial almenys un dels dos o els dos eren forasters, aquests havien de pagar. Ja estava ben estipulat en les actes notariaus dels arrendaments de la mesura, quan es contractava el mesurador pel temps d'un any. Segurament a la *taula del Pes del Rei* hi havia el mesurador

mitjera 10 punyeres de ordi...

(que en mesura nova són) 3 corteres 2 cortans 3 cops de forment, y 2 corteres 1 cortà 3 palmades de ordi..."

Sistemes de mesurar monedes: lliures, sous, diners, malla...

(1 lliura = 20 sous // 1 sou = 12 diners // 1 diner = 2 malles)

Mesures de pes... de carnisseria, cansaladeria: *lliures, onces, diners i malla.* Crec que es parla de la lliura de 16 onces... (anys més tard la lliura va canviar el seu equivalent i esdevingué de 12 onces)

Mapa de les taules

Fossar

© Jaume Martell Gassó

Mesures de longitud: la cana (una cana = dues passes = 8 pams). Ex: “un Hort clos de parets de 6 canes a tots cayres (costats)”.

Vull remarcar que antigament no feien els comptes en sistema decimal, usaven números que fossin molt divisibles: **el 12** (divisible per 2,3,4,6), **el 20** (divisible per 2,4,5,10). I les mitats de les mitats (2,4,8,16,32...).

Les taules de safrà

Declaració d'una de les taula de safrà: “**Feliph Ferrer sastre de la Vila de Santa Coloma de Queralt..., dix..., capbreva..., que té, y posseeix en la dita Vila, y á la Plassa de la Iglesia, una casa... Item (També) una taula pera vendre safrà, devant dita casa, y dins les voltes, la qual és una de aquelles 5 taules, en las quals se sol pesar safrá en la present Vila, que foren establides per lo Noble Don Grau Señor de Sta Coloma, al Reverendissim Señor Gonsalvo Faxardo per la gracia de Deu Bisbe de Arguriez, habitant en Sta Coloma..., a 9 de novembre de 1441. Per la qual taula de pesar dit safra dix que fa (cens) al Reverent Comanador de Nostra Señora de Belllloch, 7 sous Barcelonesos pagadors en la festa de Tots Sants, que son davalladors de aquells 35 sous que dites 5 taules fan a dit Monestir...**”

Quan escriuen el “Reverent Comanador”, es referien al frare “superior” del convent de Bell-lloc, que estava fora les muralles de la vila i que era de religiosos de l'orde de la Mercè. Recomanació: aneu a veure la portalada romànica de la seva església. És espectacular. Us quedareu bocabadats.

Cinc van ser els propietaris que declararen taules de safrà (veure mapa): **M^o Joan Ninot mercader** (en té dues, 1. i 2.), **Felip Ferrer sastre** (3.), **Joan Marcer droguer** (4.), **Magí Marcer negociant** (5.).

Les taules de safrà eren totes a la plaça de l'església. Es muntaven sota les voltes de la plaça. **M^o** (Monsen-

yor o Mossèn) **Joan Ninot** declarà dues taules de safrà, una d'elles era:

“una taula per a pesar safrà davant la Casa de Joan Giralt sombreroer de Vilafranca (del Penedès)... entre corona i corona (entre columna i columna dels porxos), la qual afronta á solixent (est) ab la plassa de la Iglesia, á mitgjorn (sud) ab lo carrer Major davant de la Iglesia, á solponent (oest) ab les voltes de la casa de Joan Giralt, a tremuntana (nord) ab les voltes de la Casa dels pubills Torres”.

Totes de “cens” pagaven 7 sous barcelonesos cada any al monestir o convent de Nostra Senyora de Bell-lloc, a la festa o dia de Tots Sants, menys la taula de Joan Mercer que ho feia a la festa de Santa Maria, el quinze d'agost.

Ara vull citar l'estudi de Pere Verdés i Pijuan, “**El comerç del safrà a Catalunya durant el segle XV**”. Les seves investigacions ens ajudaran a entendre millor l'Establiment de les 5 taules de safrà, que fa el baró Grau (Guerau) de Queralt i de Perellós a 1441. Investigant les ordinacions de la Diputació del General (“la Generalitat” d'aquell temps), conclou que **“per lluitar contra el frau que afectava a aquella espècie, i que repercutia en una disminució de les exportacions i dels ingressos fiscals: es fa una normativa per tal de controlar tot el circuit safraner arreu del país”**

En quant al cultiu, **es prohibeix exportar les cabeces de safrà per no disminuir la producció aquí**. També imposaren formes legals d'assecat i conservació, i penes elevadíssimes als infractors. En quan a la comercialització, només es podia fer en llocs que tinguéssim permís especial, a la primera llista de 1441 hi havia 10 llocs: Cervera, Tàrrrega, Montblanc, Guisso-na, Balaguer, Santa Coloma de Queralt, Igualada, Calaf, Cardona i Vilafranca del Penedès. Després es va anar engrandint la llista, fins a 63 llocs entre 1631 i 1661, corresponen

Cultiu de safrà. Al fons la torre del castell de Santa Coloma de Queralt

Flor del safrà a punt d'obrir-se

Portalada de l'església de Santa Maria de Bell-lloc

a mercats setmanals i fires anuals.

A més hi hauria un nombre de taules limitat i totes al mateix indret. A SCQ n'hi havia 5 a la plassa de la Iglesia (mapa). Només es podia comprar i vendre safrà a llum de dia. **No es podia moure el safrà comprat de la taula fins que no fos inspeccionat pels Veedors de safrà, que eren uns funcionaris municipals encarregats de controlar-ne la qualitat.** Els Veedors podien confiscar safrà fals, controlaven el pagament del dret del General i havien de fer un memorial del safrà inspeccionat. M^o Joan Segura a "Historia de la Villa de SCQ", p.155, diu "Los consejeros de la Cuarentena, sin moverse de la sala del Consejo, pasaban a elegir los empleados para el año que comenzaba..., lista de los empleados para el año 1572... Veedores de safrà: Toni Nuet y Perot Olivella... Pesadors de safrà: Pere Roca, Jonot Mestre, Perot Ferrer, Bartomeu Ninot y Perot Olivella".

Hi havia altres figures que enviava la Generalitat, com el comissionat de la cerca de safrà, que controlava si s'havia fet la crida del safrà (l'avís o el pregó) anual de les ordenacions del safrà, que tenia lloc al setembre abans de la collita. Inspeccionava també els mateixos Veedors locals, per si hi havia suborns... També s'intentà controlar els intermediaris, pesadors i corredors... i a 1452 es van fixar uns preus mínims, per controlar males praxis.

S'havia de pagar el dret d'eixida del safrà (exportació), que en un principi era percebut en les taules que la Generalitat tenia en llocs fronterers, però com que se'ls escapaven els comerciants, van intentar cobrar l'impost en el mateix mercat d'origen, on es lliurava un albarà de guia fet pels collidors del dret de safrans, perquè poguessin treure'l del país.

S'ha trobat un segell rodó de 14 mm. empremtat amb cera vermella en paper, en un albarà que diu "collidors dels safrans de SCQ", a favor d'en Miquel Tafart que aportava safrà a Perpinyà. Datat a SCQ a 24 d'abril de 1576, és una creu grega, i en cada un dels quatre angles hi ha una lletra del mot: "S.A.F.R."

Segell

De 1442 hi ha una carta enviada des de la Diputació a persones vinculades al comerç del safrà, que ens confirma la importància que van agafar les ordenacions i l'envergadura del tal comerç. Entre els convidats he triat: "el comte de Cardona i Prades, el comte del Pallars, M^o Ramon de Moncada, el senyor de Anglesola, don Felip de Castre (senyor de Guimerà), M^o Guerau de Queralt, M^o Pere de Orcau, M^o Guerau Alamany de Cervelló; els paers de Lleida, Balaguer, Agramunt i Cervera; els cònsols de Tremp, Montblanc i Solsona; els consellers de Manresa, els jurats de Pons; el bisbe d'Urgell, els monestirs de Poblet i Santes Creus, el Prior de Catalunya i el castellà de Tortosa...".

Hi havia taules abans de 1441? Sí, M^o Joan Segura anomena les taules de dos jueus, Samuel Baruch y Juceff de Lerat. Les tenien a la placeta de les Quarteres, actualment carrer del Forn de Baix. Ens indica que els jueus de SCQ, protegits dels barons de Queralt, estaven molt involucrats en el comerç del safrà..., però en aquest escrit em centraré en els documents de 1617 i les referències a 1441.

Conclusió: A 1617 a SCQ hi havia 5 taules de safrà, que eren sota les voltes de la plaça de l'Església, i una sota teulada a la paret de l'Església prop de la porta d'entrada. Pagaven de cens 7 sous cadascuna al Monestir de Bell-lloc a la festa Tots Sants, i una el 15 d'agost. **Aquestes taules van ser establertes a 1441 pel Baró de Queralt a un bisbe que habitava aleshores la Vila!!!!...** La veritat és que a causa de l'espai de l'article i el temps sempre limitador, no he pogut esbrinar qui era aquest Gonsalvo Faxardo bisbe de Arguriez, però sí que voltava per la zona en aquell temps. Queda pendent! A les taules no només es pesava el safrà i es comprava-venia, també s'intentava controlar el frau i es donaven albarans-guia per exportar-lo. **El safrà colomí tenia fama a Europa. Comerciants alemanys i estrangers voltaven per la zona per comprar l'excel·lent safrà que aquí es cultivava.** ©

SOLIUS CELEBRA 50 ANYS DE VIDA MONÀSTICA

Per Glòria Jara
Articulista i
dinamitzadora cultural

"(...) en aquell poblet de quatre cases espargides entre terres magres i pinedes ufanoses, de marginades florides en tot temps i amb la grogor de la ginesta o el morat discret de les estepes, amb un aire fi i picant de mar i de resina, en l'esglesiola blanca de Solius (...)"

1) Aquest és el Solius que descriu Miquel de Palol i Felip (1885-1965), membre del grup d'escriptors modernistes de Girona l'any 1917. Un retrat que 100 anys després continua igual de viu a Solius!

Un dels quatre nuclis que formen el municipi de Santa Cristina d'Aro (Girona), el qual té una extensa plana envoltada per les "quatre cases espargides"; la bellesa i el patrimoni del massís de l'Ardenya que atrau excursionistes i esportistes; i les platges i cales més verges de la Costa Brava. **Aquest és el Solius que enguany commemora el 50è aniversari de la fundació del monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius.**

El 13 de maig de 1964 moria mossèn Jaume Oliveras, l'últim rector de "l'esglesiola blanca de Solius". El vespre del divendres 20 de gener de 1967 el Dr. Narcís Jubany, llavors bisbe de Girona, va acollir a la rectoria Edmon M. Garreta, Enric Benito, Albert Fontanet i Jordi Gibert. **Quatre monjos del monestir de Poblet que tenien la intenció de fundar un nou monestir a la província de Girona.** Tot i que algun mitjà de premsa local de la zona ja havia publicat la possible arribada d'un grup de monjos, els feligresos es van assabentar l'endemà quan van as-

Monestir de Solius entre els centenaris xiprers.
Foto: Glòria Jara

Celebració del Corpus Cristi de l'any 2015. Foto: Juliànsolius

sistir a la Missa en honor a santa Agnès, la patrona de Solius. **Després d'uns mesos la petita comunitat de monjos va determinar que aquest era el lloc més apropiat i el 1969 va inaugurar l'actual Monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius, obra de l'arquitecte Joaquim Maggioni.**

L'ORA ET LABORA DE SOLIUS

El Monestir de Solius és el primer monestir masculí de l'ordre del Cister fundat en terres de la Catalunya Vella i únic a la diòcesi de Girona. La seva fundació va ser fruit de les renovacions a la vida monàstica que va acordar el Concili Vaticà II.

La comunitat, que ha anat creixent amb els anys, segueix la Regla de sant Benet: "Ora et labora". Cada dia, entre 2/4 de 6 del matí i 3/4 de 9 del vespre, celebren vuit pregàries litúrgiques, totes obertes als feligresos. La Missa, les festes religioses i les celebracions especials que són solemnitzades amb càntics gregorians són seguides per un gran nombre de feligresos, els quals les aprecien molt perquè són unes cerimònies molt més imposants que les que se celebren a la resta d'esglésies.

A diferència d'altres ordes religiosos la comunitat monàstica de Solius complementa la seva vida espiritual (ora) amb la tasca laboral (labora). Cada monjo hi con-

tribueix en funció a les seves habilitats: conrear l'hort; tenir cura de la biblioteca, però allà on treballa gran part de la comunitat és al taller d'enquadernació on desenvolupa una tasca molt apreciada per la qualitat dels acabats. **L'hostatgeria que hi ha a l'antiga rectoria és una altra font d'ingressos del Monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius.** L'acolliment i l'hospitalitat que ofereix l'entorn, especialment l'accés a l'església amb els xiprers centenaris i el tarannà de la comunitat fa que ofereixi a l'any un servei a unes 300 persones: sacerdots, religiosos, joves, pares de família, universitaris, ... Hi acudeixen per fugir dels luxes; per vocació; per trobar la pau i el silenci; per descansar; per estudiar; per ser escoltat, dialogar, pregar i crear un caliu entre la comunitat i l'hoste que no és possible en els grans monestirs de Catalunya.

L'EXPOSICIÓ DE DIORAMES DEL GERMÀ GILBERT GALCERAN

El germà Gilbert Galceran, monjo de Solius durant 39 anys i reconegut a nivell internacional pels seus diorames. Foto: Monestir de Solius

Entre els tresors que conté Solius i més concretament el monestir s'hi descobreix la figura d'un gran pessebrista, el germà Gilbert Galceran. Nascut a Vilanova i la Geltrú el 1912, des de ben petit havia vist a casa seva fer pessebre. **Però la seva afició i habilitat pels diorames l'hem d'iniciar al monestir de Poblet.**

El Nadal de 1942, el seu primer Nadal com a monjo, va construir el seu primer diorama amb la tècnica de l'escola de Barcelona. A partir de llavors, fins al 1950 cada Nadal elaborava un diorama però que el pas del temps no ha permès conservar-los. Després del monestir de Poblet va estar 2 anys al d'Hauterive –a prop de Friburg-. Tot i no ser terra de pessebre, el germà Gilbert no va dubtar a mostrar les seves arrels catalanes i va fer el "Naixement". El seu primer diorama a Suïssa, un quadre de 4m d'ample per 4m de fons. L'èxit que va aconseguir va donar peu a construir-

Diorama "El pessebre de la parroquia", construït el 1990. El Nadal de 2012-2013 es va poder visitar al Vaticà

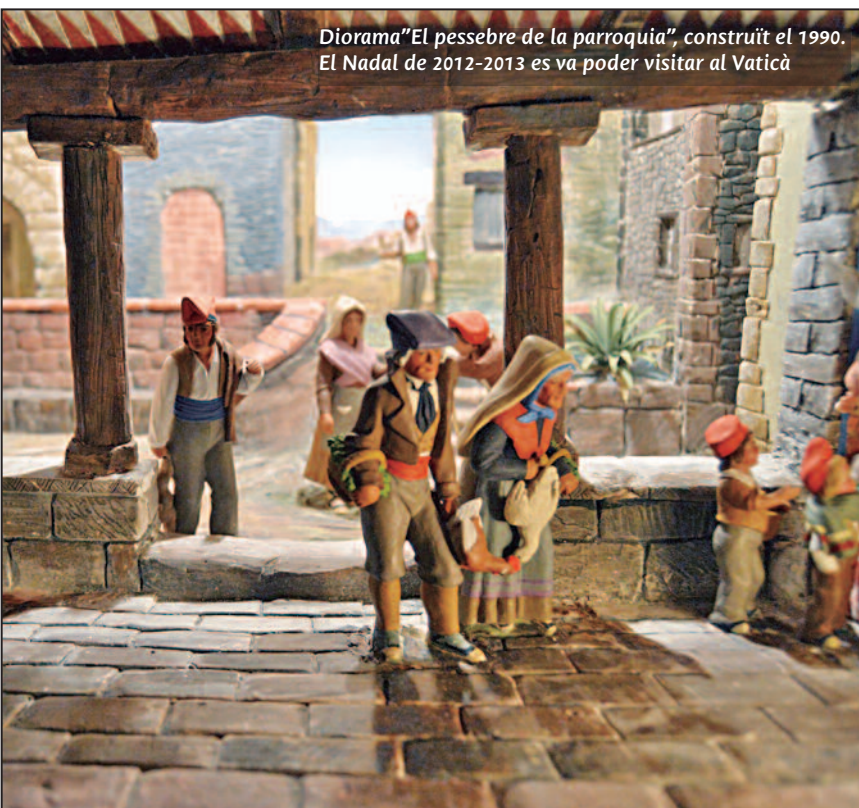

Foto: Glòria Jara

ne més, els quals encara avui es poden visitar, després de ser restaurats diverses vegades. Tal com es recull en el llibre **"Els diorames del Monestir de Solius. Visions actuals d'un Pessebre"** recorda haver-hi vist cues de monges que hi anaven a resar el rosari.

L'any 1952 va ser destinat a Itàlia, a la Casa General de l'Orde. Allà va continuar fent diorames i va mantenir contactes amb altres pessebristes europeus de renom. El que va fer aquell mateix Nadal va ser el primer que s'exposava a Roma i que seguia l'estil de l'Escola de Barcelona. **L'empremta del germà Gilbert Galceran, amb l'ajuda d'altres pessebristes catalans, va influenciar al pessebrisme italià;** el 1953 va fundar, amb Stefanucci, l'Associazione Italiana Amici del Presepio i el 1954 va participar en el II Congrés Internacional de Pessebristes representant les associacions de Barcelona i de Madrid. **El 1955 va retornar a Poblet fins al 1962, any que va tornar a Itàlia i que va continuar fent diorames pel Museo del Presepio de Roma, els quals encara es poden visitar entre la important col·lecció de pessebres i figures de tot el món.** També en va construir un per encàrrec pel Museo Colitti, a Campo-Basso.

El 1970 es va establir definitivament al monestir de Solius. Per Nadal va complir amb la seva tradició pessebrística, l'èxit del qual el va portar a continuar mostrant les seves virtuts fins a aconseguir una col·lecció de 39 diorames. **Sense desmerèixer els de Suïssa i d'Itàlia, el monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius conserva l'obra cabdal del germà Gilbert Galceran** en una sala annexa a l'antiga rectoria que es va construir el 1991 gràcies a la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona, l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, la comunitat de monjos de Solius i les aportacions anònimes.

L'exposició que es pot visitar cada dia d'11 a 2/4 d'1 del migdia i de 3 a 2/4 de 6 de la tarda excepte el Dijous i el Divendres Sant rep cada any milers de persones vingudes

d'arreu d'Europa. És la representació de la vida de Jesús escenificada en caixons de fusta que posen en evidència el treball minuciós de l'artista autodidacte que ens va deixar el 2009. **Visitar l'exposició de diorames de Solius suposa entrar en la història de la religió catòlica i gaudir dels infinits detalls que componen aquests tresors artístics perfectament acabats.** Unes obres, que amb les figures encarregades als germans Castells, donen la confiança al germà Gilbert i a tots i a cada un dels visitants embadalits que necessiten repetir l'experiència per copsar el treball artístic-expressiu de cada passatge de l'Evangeli.(2)

El visitant també pot contemplar els reconeixements que la seva vàlua artística li ha fet merèixer com el de soci d'honor de l'Associació de pessebristes de Vilanova i la Geltrú; membre d'honor de la Federació Catalana de Pessebristes; títol de Mestre Artesà de la Generalitat de Catalunya; **el trofeu de la Universalis Foederatio Praeseptica, la màxima distinció del pessebrisme internacional;** el diploma del XLII Congreso Nacional Belenista, de Villarrobledo, per ser el primer pessebrista català amb tres museus pessebrístics a Europa, entre molts altres.

CELEBRACIÓ DEL 50È ANIVERSARI DE LA FUNDACIÓ

El Monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius es va fundar amb la intenció d'apropar la vida monàstica al poble. Encara avui la gent de Solius recorda amb afecte com els quatre monjos es van integrar a la vida del poble, i 50 anys després continuen aportant la seva ajuda a les famílies de Solius.

El passat dissabte 21 de gener, el monestir de Solius va celebrar amb senzillesa però amb tota solemnitat el 50è aniversari de la seva fundació. La comunitat monàstica, entre els quals hi havia els 4 monjos fundadors, va viure el jubileu amb l'altar presidit pel Rvdm. P. Mauro-Giu-

Banderoles situades a peu de carretera en motiu del 50è aniversari de la fundació del monestir. Foto: Glòria Jara

Imatge del 21 de gener de 2017 en plena celebració del 50è aniversari del monestir. Foto: Glòria Jara

sepe Lepori, Abat General de l'Orde Cistercenc. Entre els presents hi havia l'actual Bisbe de Girona, Francesc Pardo; el Bisbe emèrit, Carles Solé; el pare abat de Poblet, Octavi Vilà; el prior de Montserrat i una gran representació de capellans. També hi havia representació dels monestirs femenins de Vallbona de les Monges, de Valldonzella, les religioses de Sant Josep de la Casa d'Espiritualitat Santa Elena de Solius; el director general d'Afers Religiosos de la Generalitat, Enric Vendrell... i una gran munió de feligresos vinguts d'arreu de Catalunya.

L'efemèride s'ha continuat celebrant en el transcurs de l'any amb els actes religiosos de la comunitat i la reedició, conjuntament amb l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, del llibre "Proses del viure a Solius", escrit pel polifacètic Xavier Montsalvatje, pare del cèlebre compositor, durant la seva estada a la rectoria de Solius i que va

ser publicat el 1922 pòstumament. Malauradament, però, aquest any també es recordarà la mort del pare Edmon M. Garreta, l'1 de maig. Edmon M. Garreta era abat del monestir de Poblet quan va decidir amb 3 monjos més fundar el Monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius i que en va ser prior durant 32 anys.

Avui, el monestir Cistercenc de Santa Maria de Solius continua obrint cada dia les seves portes a tota persona que ho necessiti. És un espai de silenci, de pau i de quietud que desitgem que per molts més anys continuï oferint acolliment i aliment espiritual! ©

NOTES: (1): PALOL de, Miquel (1972): "Girona i jo", autobiografia publicada el 1972.

(2): JARA, Glòria, "Record al germà Gilbert, creador dels diorames de Solius" dins de REVISTA DEL BAIX EMPORDÀ, núm. 27, any XII, pàg. 81-84

El Monestir i l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro han reeditat dins els actes del 50è aniversari del Monestir, el llibre "Proses del viure a Solius" de Xavier Montsalvatje. Foto: Glòria Jara

LA VESTIMENTA MEDIIEVAL S. XV

Per Jordi Sotorra

Diplomat en Genealogia
per la Societat Catalana
de Genealogia, Heràldica
i Nobiliària

Aquest article per la seva complexitat i per la quantitat de peces de vestir que s'han treballat i que queden exposades, serà publicat en diferents capítols

La història del vestit va molt lligada a la de la pròpia humanitat, en el decurs del temps han anat canviant i modificant les primitives pells, els posteriors teixits, els colors, les modes i les tradicions, etc. Hem de contemplar també la diferència de vestimenta de la societat pagesa o rural i la més benestant.

Roba de sota d'home, Roba per portar per sobre, Roba per sobre de tot, Tocats i Calçat.

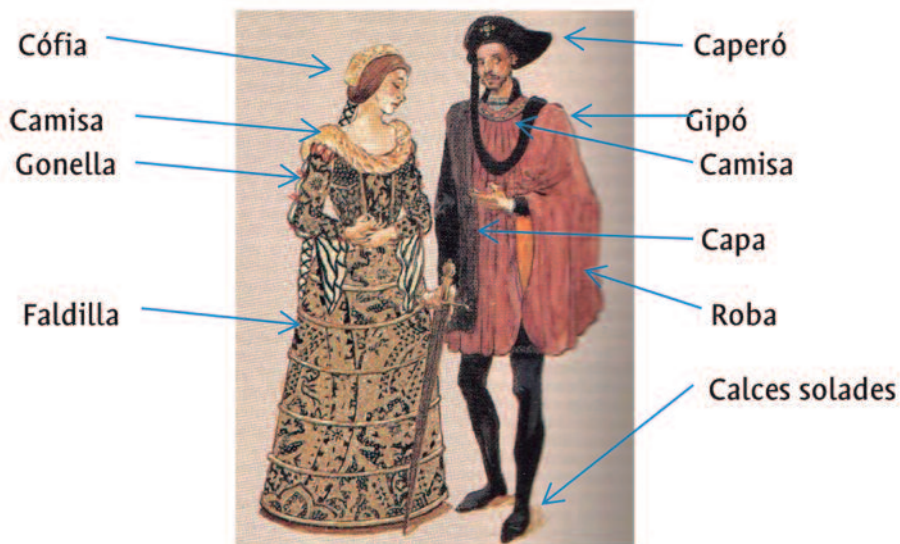
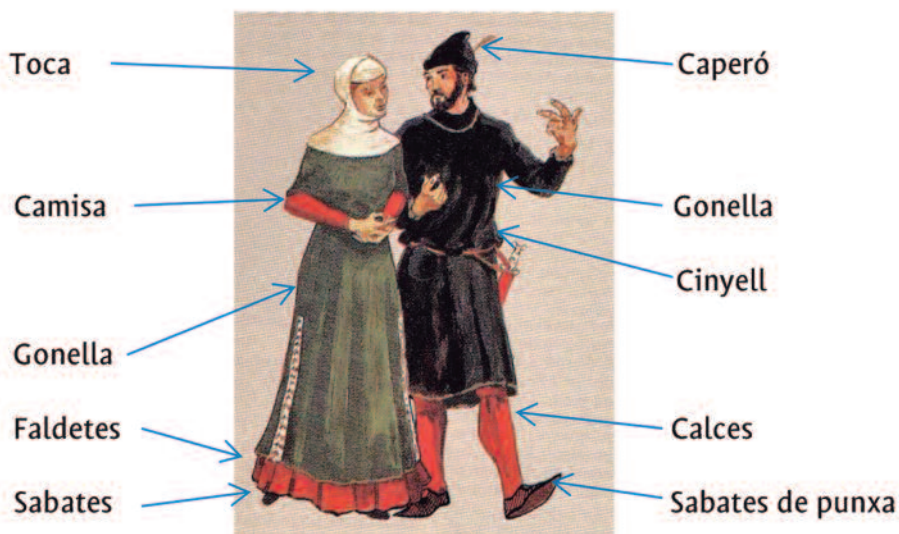
Tot seguit farem esment de les diferents peces de roba que es portaven en aquesta època i una definició de cadascuna d'elles. I per a més aclariment posem les següents imatges on podem veure com es portaven i la seva definició.

Ja a l'Edat Mitjana la vestimenta determina l'estament social al qual es pertany i la condició en el seu context, a més de ser un tret característic de les diferents cultures i civilitzacions, té com a finalitat la configuració d'una imatge pròpia.

A partir del segle XIV el vestit diferenciarà el sexe de les persones, en destacar que la diferència de vestit entre homes i dones era mínima, tant sols variava la llargada de la roba i poca cosa més.

Pel que fa al tipus de vestimenta del S. XV, motiu d'aquest article, s'ha de dir que d'aquesta època hi ha molt poques mostres conservades en museus i l'existent està molt dispersa. El coneixement que se'n té dels diferents models és per mitjà de la literatura d'obres antigues i de les explicacions que se'n dona de cada una de les peces en inventaris, testaments, capítols matrimonials etc, i molt especialment de la pintura descriptiva de quadres repartits pels museus d'arreu.

La roba tradicional emprada en aquesta època es classifica en els següents tipus de peces de vestir, és a dir: **Roba interior, Roba semi interior, Roba de sota de dona,**

ROBA INTERIOR

De la roba interior, una de les peces de la que menys se'n parla és de la roba interior femenina, probablement per preservar la sensualitat i sexualitat femenina, per això farem un breu resum històric, per aclarir alguns conceptes.

D'aquesta peça de vestir interior femenina no se'n conserven restes museístiques o arqueològiques.

Si ens anem enrere 2500 anys a.C. podem veure com les dones de la Creta minoica portaven uns sostenidors que aixecaven els pits nus per damunt de la resta de la roba.

A la vila de Cassale a la Piazza Armerina de Sicília, hi ha un mosaic del Segle IV d.C. on es pot veure atletes vestides amb el que es pot considerar un bikini actual.

Més tard, les dones romanes van fer servir una peça de roba amb la qual embolcallaven el pit que s'anomenava fascia pectoralis. Era una mena de faixa de teixit fi, i "l'*strophium*" consistent en una cinta de cuir que aguantava el bust, ambdues peces de vestir servien per aguantar o aplanar el pit.

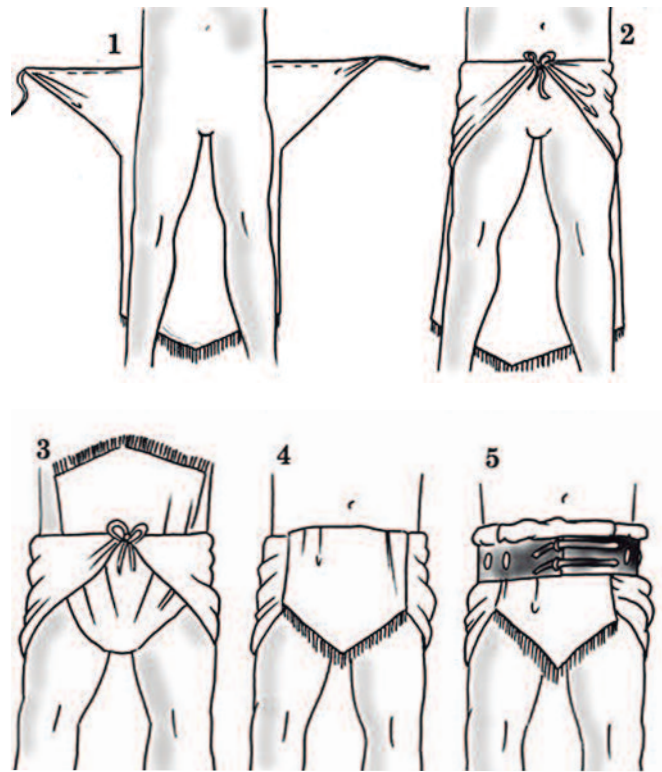
Però a partir de l'Edat Mitjana, l'església demanà a la dona que comprimís els pits sota les seves camises, substituint les peces romanes per tal d'esborrar els símbols de feminitat. Si les noies tenien els pits grans, havien de comprimir-se els pits agafant-los amb una tela i lligant-la cap als costats. La camisa va ser l'única roba interior

de la dona durant segles fins a l'època moderna.

L'any 2012 es va fer pública una troballa arqueològica de dues peces molt significatives, que sorprèn molt per la seva similitud amb les actuals, especialment tenint en compte que estan datades al segle XV. Van ser trobades concretament durant uns treballs de rehabilitació del castell de Lemberg a Àustria. Segons la universitat d'Innsbruck han datat l'antiguitat de les peces entre els anys 1440 i 1485 per la prova del carboni 14. Aquestes peces tant exclusives, no tenen res a veure amb el que en realitat es portava en aquell moment, "la seva propietària seria una senyora molt curosa i avançada"

Peces trobades a Àustria, que daten de 1440-1485

Subligaculum

DRAP DE PITS

Peça femenina emprada per les dones per subjectar i realçar els pits que fins aleshores el vestit femení havia tractat de dissimular. Es portava per sota de la camisa.

No ha estat possible trobar cap imatge de l'època; el més significatiu és el de les imatges.

Drap de pits: tela que les dones portaven damunt els pits, sota el gipó. *La Princesa.... vesti's una gonella de brocat, e tota descordada sens drap de pits.* Tirant, c. 268

BRAGUES

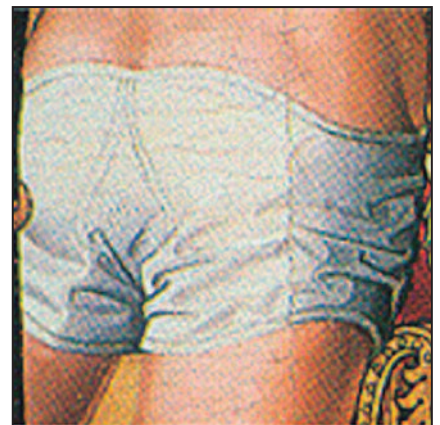
Les bragues eren una mena de pantaló amb els camals arrapats i llargs fins a mitja cuixa o curts,

que hom portava sota la vestidura i que tapaven els malucs i el ventre. S'aguantaven a la cintura mitjançant un cinyell anomenat braguer, eren fetes de lli, cotó, llana o seda.

Las referències de la roba interior dels homes son escasses, en època romana sota de la túnica portaven una segona peça de vestir anomenada **subucula** i es va generalitzar l'ús del **subligaculum**, una mena de bolquer masculí que cobria tota l'àrea genital i **que els gladiadors el feren popular ja que el duien a l'arena del circ.**

Les dones romanes usaven una peça anomenada **subligaculae** (l'etimologia és fàcil Subli-Culae)

Esquerra: Detall Cantigas de Santa Maria, d'Alfons X el Savi 1280-85. Bibl. Monestir de San Lorenzo de El Escorial

CAMISA

Peça amb mànigues que cobria el cos fins als malucs en la forma masculina, perquè els homes duïen el gipó curt, mentre que la femenina arribava fins als peus. El coll i els punys, com que sobresortien per fora del vestit, rebien una atenció especial i s'ornamentaven amb brodats. Eren fetes de cotó o lli blanc, cru o beix, s'utilitzaven com les samarretes interiors actuals, només podien portar-la sola aquells personatges molt pobres, captaires o mendicants. L'ús d'aquesta peça era aconsellable sobretot a l'hivern per protegir-se del fred. Damunt de la camisa es portava la Gonella.

Dreta: Detall de la pintura Martiri de Santa Llúcia de Bernat Martorell, realitzada entre 1435-1440. Museu MNAC

una sola a l'interior i es portaven sense sabates. També podien adquirir la forma allargada de les polaines. Un altra varietat molt estesa era la de les "calces tirades", que arribaven fins a la cintura; feien la doble funció de calces i bragues alhora. ©

CALCES

No existien els pantalons i en el seu lloc es portaven unes calces semblants a les mitges actuals. Cobrien tota la cama fins a la cintura i es cordaven amb un botó o amb betes a l'alçada dels malucs de manera que el cos quedava totalment enfundat.

Les calces eren peces de vestir folrades, extraordinàriament ajustades i no molt flexibles, fetes de delicat panyo, o també de fina roba. Altrament podien ser amples.

Des del segle XIV existeixen les anomenades "calces solades". **Foren una modalitat habitual. Solien tenir**

NOVA DESCOBERTA PER LA

Per Lluïsa Goberna

NOGUERA I EL PALLARS JUSSÀ

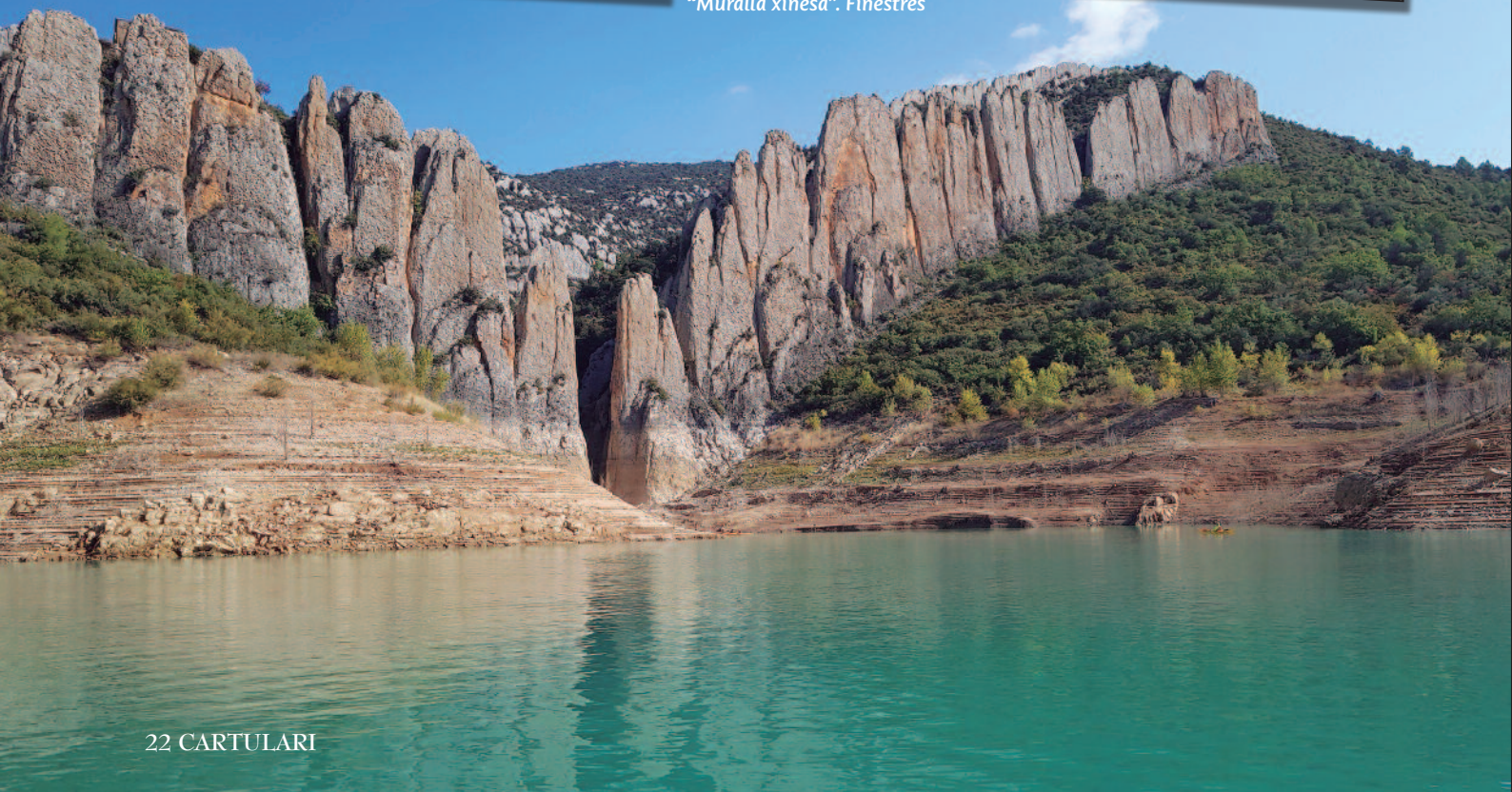
ITINERARI PER AQUEST SALVATGE I ESPECTACULAR PAISATGE

Després de l'èxit de l'anterior sortida del passat mes de maig per les terres de Lleida, l'Institut va decidir fer una nova sortida cultural i lúdica els dies 22, 23 i 24 de setembre. Aquesta vegada vam anar directament al Pallars Jussà. Com l'anterior, tota la sortida va estar programada per l'amic Manel Esteban.

Aquesta vegada vam anar també en cotxes particulars i **el lloc de trobada va ser l'Hotel Vall Fosca, situat al poble de Molinos, que pertany al municipi de Torre de Capdella**, on vam pernoctar les dues nits. Aquest encantador hotel està situat en un bell entorn natural, amb salts d'aigua i a tocar del riu Flamisell. Dotat amb unes modernes instal·lacions i un servei impecable, tant pels

"Muralla xinesa". Finestres

cambrers com pels propietaris de l'hotel que ens van tenir en tot moment unes grans deferències amb molta amabilitat i professionalitat. Durant l'estada vam poder gaudir de la seva cuina amb arrels pallareses amb tocs moderns.

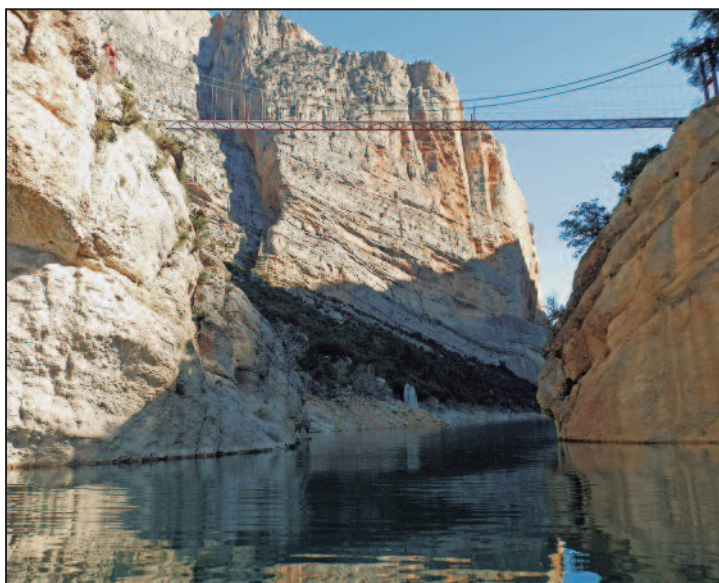
MURALLA XINESA I CONGOST DE MONT-REBEI

Al matí, després d'un bon esmorzar per agafar forces per al llarg i atrafegat dia que ens esperava, ens vam dirigir a l'embassament de Canelles per agafar els dos vaixells i fer un recorregut de 3 hores per tot l'entorn. Va ser un viatge espectacular. Els adjectius que podríem fer servir es queden curts davant de la gran bellesa del paisatge que vam anar contemplant durant tot el passeig. Però el que més impacte va causar a tot el grup va ser el veure l'anomenada **"Muralla Xinesa"**, ubicada a l'avui abandonat poble de Finestres. **Aquesta formació totalment natural i que recorda molt a la muralla xinesa, d'aquí el seu nom, és vertaderament espectacular.** Les càmeres i els mòbils no van parar en veure aquest conjunt tan impressionant. Tothom es va quedar bocabadat, ja que un dels plats forts de la sortida era poder admirar aquesta obra d'art de la natura, per cert, bastant desconeguda, com tota aquesta zona.

El passeig va continuar amb espectaculars vistes per tot arreu. Miréssim per on miréssim ens quedàvem encisats de la magnificència de l'entorn. **I a l'altra costat de l'embassament ens esperava un nou racó sorprenent, el Congost de Mont-Rebei.** Aquí el vaixell va posar el motor elèctric, silenciós, per poder entrar dins la gorja. Imposava el silenci i la bellesa de l'entorn. Va ser tot un privilegi gaudir d'aquest fantàstic passeig. Tots el grup va quedar encantat d'aquest recorregut.

Congost de Mont-Rebei

Com ja era l'hora, vam anar seguidament al Restaurant L'Era d'En Balust a Salàs de Pallars a fer un bon dinar. En un pati-jardí, ja que feia una temperatura força bona, i en un ambient molt agradable, vam poder gaudir d'un magnífic àpat amb productes de la terra.

BOTIGUES-MUSEU DE SALÀS DE PALLARS

Un cop acabats de dinar, tot caminant per la proximitat, ens vam dirigir a veure **LES BOTIGUES MUSEU del mateix Salàs, que formen part del Centre d'Interpretació de l'Antic Comerç (CIAC)**. L'idea de recrear aquestes botigues va sorgir d'en Francesc (Sisco) Farràs, historiador i professor de l'Institut de Tremp, degut a la recopilació que va fer d'una gran col·lecció d'objectes quotidians que formaven part d'una època. Per aquest motiu va decidir la creació d'aquestes botigues de l'antic comerç, que abasten des de 1919 fins al 1975.

Es poden veure 8 botigues de diferents especialitats que vam anar descobrint una a una de la mà de la Victòria, la nostra simpàtica guia.

Estan ubicades en diferents llocs de la població, com si fossin autèntiques botigues que formessin part del comerç actual del poble, però són locals adquirits només per establir-hi aquesta gran col·lecció d'objectes i poder fer la recreació d'aquests comerços que ens porten a èpoques passades.

La primera de les botigues que vam anar a veure va ser la d'ULTRAMARINS COLONIALS, la més gran i espectacular per la gran quantitat de productes de tota mena que s'hi poden trobar. Tota una experiència que ens va conduir al passat.

A la porta, ens van explicar que en comptes de rètols es posaven objectes indicatius del que es venia a cada establiment. Per exemple un indi (descoberta Amèrica) volia representar ultramarins i colonials.

En aquella època es comprava tot a pes, amb la bàscula. Per comprar la llet s'anava amb la lletera i es venia a petricsos. Amb l'antic comerç no es venien els productes

de consum diari, la pasta, l'oli, sabons, gasoses, galetes etc.. envasats com ara. En una època on la societat era majoritàriament catòlica, per exemple, anaven a buscar els ciris a la botiga abans d'anar a la processó, el feien servir i

després a la botiga li pesaven el tros que havien fet servir, o sigui que el venien a pes. Més endavant va ser quan les empreses van començar a posar les seves marques als productes i arran d'aquest fet es va començar a envasar els productes.

Ens van explicar que tot el que hi havia a la botiga era autèntic d'aquella època. El paper higiènic Elefante es va fer famós per sobre d'altres. Venien una marca, no un producte. També l'Anís del Mono, que es deia que era una beguda de dones. **Arran d'un concurs que va promoure l'Anís del Mono per fer cartells publicitaris, guanya el famós cartell d'una dona amb un mico, creat per Ramon Casas.** Hi ha altres mils de productes que no podem enumerar per falta d'espai i en els que es pot veure tota l'evolució que han sofert a través dels anys totes aquests productes i les seves marques. Sens dubte que han format part en algun moment de la nostra vida.

Després vam anar a visitar un **CAFÈ-BAR clàssic d'aquells anys, amb futbolí, billar, juke-box**. Vam poder veure la famosa beguda Quinito, que es donava als nens. I un **QUIOSC DE PREMSA, ple de Tebeos, Pulgarçitos, Azucenas, Síssis, revistes i publicacions diverses, Hazañas Bélicas, Capitán Trueno, El Jabato, El Coyote i un llarg etcètera, que ens va transportar a l'adolescència i a la infantesa.**

A l'entrada es troba una **ANTIGA IMPREMTA** del funcionament de la qual la guia ens va explicar detalls. Sobre els colors, s'imprimia un color i quan estava sec n'imprimien un altre i així successivament, esperant que s'a-

nessin assecant. **Quin salt més gran hem fet en tots aquests anys amb tota la tecnologia que en l'actualitat tenim al nostre abast!**

Seguint el recorregut vam anar a la **FARMÀCIA**. En el racó d'apotecaris es podien veure herbes i remeis antics i a la part més moderna, més científica, ja s'hi podien veure pastilles i marques com Ausonia, Celac, sal de fruta Eno i Aspirina, com també aigua de Carabanya, oli de ricí, Vicks Vaporub, pastilles del Dr. Andreu, la famosa aigua del Carme, tan apreciada per les senyores, el Termosan i tants altres productes que avui encara estan al mercat i altres que han desaparegut amb el temps.

La següent parada va ser a l'**ESTANC**. Venien segells, insàncies i tabac, entre d'altres, i vam poder veure tots els aparells en què es feien cigars de picadura, com els famosos Ideals. **Les dones que fumaven en alguns cercles estaven mal considerades i amb el temps, per donar més obertura, van sortir els "Cigarrillos Pastor" per als dos sexes.**

L'altre botiga per descobrir va ser la **BARBERIA**, que ja ho havia estat des dels orígens. Per tant, és l'única botiga que el seu emplaçament és real. Les barberies eren un

punt de reunió dels homes, on el barber era com un confident de converses. La guia ens va ensenyar diversos estris que feia servir el barber. Després d'afaitar passava una espècie de pedra per cicatritzar en cas que hi hagués algun tall. **El barber tenia el monopoli de l'afaitat fins que un francès va inventar la màquina d'afaitar i els barbers es van haver de reinventar, com les perruqueries.** El símbol de les barberies, el cilindre giratori, que es podia veure i encara actualment se'n veu algun a l'entrada, de colors blanc, vermell i blau, té diverses interpretacions. Una d'elles era que un dels serveis dels barbers era el de fer sagnies i extraure dents. Al final de la feina enrotllaven les benes plenes de sang en un pal cilíndric per assecar-les i d'aquí aquest símbol. També es creu que fa referència als colors de la bandera francesa i americana.

En la següent parada, la **PERFUMERIA i MERCERIA**, les senyores vam gaudir en veure productes familiars de fa ja molt de temps. **Vam poder veure recipients de colònies, i brillantina, ja que com hem dit abans, en les primeres èpoques es venia tot a granel.** Vam poder veure també cents de marques. Algunes ja no existeixen, altres encara hi son. Maderas de Oriente, Tabú, La Toja, Maja, Bella Aurora, Moussel, Champú Sindo, pólvores d'arròs per emblanquir la pell, etc...

Antigament hi havia moltes merceries on es compraven peces de roba i accessoris, perquè la dona era la formiga de l'economia familiar i havia de saber de tot, sobretot de cosir, fer-se la roba, arreglar-la, no com avui en dia que quasi han desaparegut.

La visita va finalitzar al CIAC, on vam poder veure a vista d'ocell una interessant exposició de la Primera Guerra Mundial, amb molt bona escenificació i amb uns exemplars molt il·lustratius de l'antic comerç: els cromos, amb imatges de la guerra que sortien dins les rajoles de xocolata. **Aquí va acabar aquesta visita que va complaure a tothom, tant per l'interès històric del funcionament de l'antic comerç com perquè en molts moments ens va fer tornar a la infantesa, tot cantant cançons d'anuncis d'aquella època, que han quedat en la memòria col·lectiva.**

CASA MAURÍ

De Salàs de Pallars ens vam encaminar cap a La Pobla de Segur per tal de visitar LA CASA MAURÍ. Aquí ja ens esperava el nostre guia per començar la visita. **La finca, un palauet i residència modernista rural, consta de quatre edificis.** Antigament eren cinc i en l'actualitat se'n visiten tres. Daten de 1902-1907. Els materials emprats per la seva construcció van ser la pedra, el ferro, el totxo i la fusta. Hi ha merlets amb acabament de ceràmica plens d'elements

naturals, vegetals i animals (oques, mussols, salamandres). Curiosament, en una façana hi ha representats set ocellets de paper. Es poden veure també elements religiosos, ja que el constructor, el senyor Ramon Maurí i Arnalot, (1851-1928) mestre d'obres i fill de La Pobla, era molt religiós. Era l'única casa del poble que tenia una capella i ell, un dels primers que va tenir cotxe a la població. **Gran catalanista i nacionalista, es poden veure també a la façana símbols relatius a Catalunya.**

El 1914-1915 es van vendre alguns elements de la finca per poder fer front als deutes. A la Guerra Civil la van convertir en Hospital Militar. Amb el temps, el 1985 va passar a mans de l'excalcalde Josep M. Boixareu, que la volia per les seves filles, però com aquestes no ho van acceptar, finalment va passar a mans de l'Ajuntament.

EL MOLÍ D'OLI

El 1905, En Ramon Maurí va decidir construir un molí d'oli a La Pobla i així generar beneficis per al poble.

Només entrar es pot veure un magnífic sostre de fusta original de l'època. Una doble escala ens va conduir de la part baixa al primer pis on es troben les instal·lacions del vell molí de l'oli. En l'actualitat el molí es troba completament restaurat i s'utilitza l'espai com a sala de conferències, recepcions i exposicions d'art. A la planta baixa hi ha els arxius fotogràfics i documentals de la Vila.

Segons ens va explicar el nostre guia, **el molí va ser construït d'una forma molt innovadora per aquell moment històric, ja que era el primer molí de la comarca que anava generat per energia elèctrica**, la qual es produïa mitjançant una turbina que era alimentada per l'aigua d'un petit canal fet expressament per a l'edifici. El funcionament no era gaire diferent dels molins d'oli tradicional, a excepció de les grans pedres còniques que van ser substituïdes per una petita mola que triturava les olives. Un cop arribades i pesades les olives, mitjançant una vagoneta hidràulica es pujaven al pis superior, on hi havia l'estructura mecànica. Aquestes es dipositaven a la tremuja, fins a la petita mola, que funcionava mecànicament, on es trituraven, per caure posteriorment a la batedora. Quan la pasta estava consistent, es col·locava a les cabasses, que un cop amuntegades amb la pasta, s'introduïen a la premsa. Una vegada premsat, l'oli es dipositava als trulls. El moliner tenia cura que tot funcionés correctament i el comprador tenia l'opció de baixar l'oli per la escala o pel muntacàrregues tot pagant una quota.

El principal element modernista és una escultura de marbre blanc que hi ha al finestral, obra de Josep Llimona i que representa Sant Josep i el nen Jesús.

A l'exterior vam poder gaudir de la magnífica escultura en pedra, bronze i ferro, obra del pintor i escultor Antoni Borrell, l'Al·legoria a la Diada Nacional de Catalunya. Un homenatge al general Josep Moragues. Es pot veure el bust del general embolcallat per una flama. La figura femenina, que ofereix una espasa al general, representa Catalunya. L'obra fou inaugurada el 6 de setembre de 1998.

Al·legoria a la Diada Nacional de Catalunya

Un cop acabada la visita ens vam encaminar cap als cotxes per tornar a l'hotel i fer un bon sopar. Després de sopar vam tenir una sorpresa afegida, ja que el nostre amic em Ramon Canyelles ens va oferir, en el jardí de l'hotel, una sessió de visió dels estels. Igual que en l'anterior sortida del maig passat, ens va fer una explicació de les diferents constel·lacions amb el seu potent làser. Un bon final per un dia magnífic.

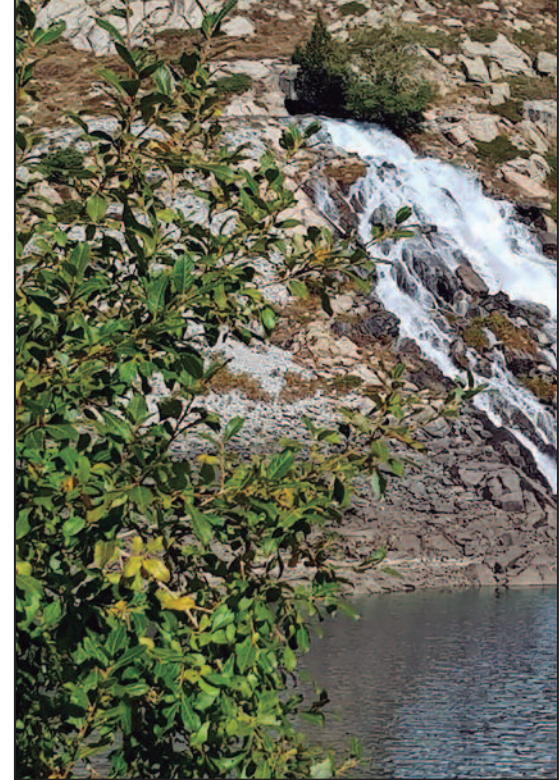
ESTANY GENTO

L'últim dia de la nostra sortida, un cop ben esmorzats, ens van dirigir a un altre dels punts emblemàtics de la nostra sortida: **l'Embassament de Sallente i la pujada en telefèric a l'Estany Gento. Aquest estany d'origen glacial es troba a 2.143m d'altitud.** Durant tot el recorregut del telefèric es poden albirar uns magnífics paisatges i un cop a dalt, es pot trepitjar tot aquell entorn d'una bellesa tan salvatge i fer-hi una bona passejada. Va ser un au-

tèntic plaer. A més, el dia ens acompanyava amb un bon sol. Les panoràmiques que es poden veure des d'aquesta alçada són espectaculars. Es troba també un servei de bar i restaurant amb unes vistes privilegiades de tot l'entorn.

El telefèric va ser construït als anys 80 per l'empresa Fuerzas Eléctricas de Cataluña, S.A. (FECSA) per substituir l'antic sistema d'accés al llac (format per dos funiculars i un ferrocarril de via estreta (carrilet) i així facilitar el transport del personal i els materials durant la construcció de la nova central hidroelèctrica reversible Sallente-Estany Gento. Pot arribar a transportar fins a 25.000 kg. de càrrega. Durant les obres de la central va arribar a portar un camió carregat de formigó. A partir de 1991 la companyia propietària decidí que el telefèric tingues un ús turístic els mesos d'estiu.

Grup a l'Estanc Gento

LA VALL FOSCA I ELS LLACS DE LA LLUM

Un cop finalitzada aquesta engrescadora activitat vam anar a visitar **LA CENTRAL HIDROÈLECTRICA DE CAPDELLA**. La nostra guia, la Sandra ens va portar per totes les instal·lacions i ens va donar unes interessants explicacions sobre la història de la Central i el seu funcionament. Anant enrere en el temps ens va explicar que els llacs de la zona es van formar al quaternari.

Els indians que venien d'Amèrica amb diners volien crear indústries i es necessitava energia que alimentés la colònia industrial. **Emili Riu i Periquet, polític i empresari, nascut a Sort el 1881, va considerar construir després de valorar-ho una Central Hidroelèctrica a la Vall Fosca.** Va ser un personatge molt controvertit que no va trobar el necessari recolzament de les institucions per por-

Central Hidroelèctrica de Capdella

tar a terme aquest projecte tan visionari i ambiciós. A la banca catalana, molt conservadora, li van denegar el préstec per a la seva construcció. Va agafar tota la seva família i se'n van anar cap a Europa. Va tornar d'aquest viatge amb finançament suís i francès per valor de 8 milions de pessetes. Les obres van començar el 1911 i es va inaugurar el 1914. **Es van muntar diversos campaments pet tal d'allotjar els 4.000 obrers a pic i pala que es van contractar de tot arreu**, ja que la gent del lloc no hi volia treballar per no haver de deixar els seus masos, però sí que feien feines tangencials. La majoria dels treballadors eren andalusos, murcians, i també portuguesos, italians i turcs. En 90 dies van cobrir 40 km. Els obrers treballaven en condicions extremes i fins i tot van fer vagues per demanar més millores en el treball tan dur que realitzaven.

A la colònia obrera que es va construir, l'estructura jeràrquica vivia en cases de pedra, en canvi, els obrers estaven en barracons. Es van portar els equipaments necessaris i es va convertir en un poble autosuficient, amb escola, hospital, biblioteca, hotel, cantines, cinema,

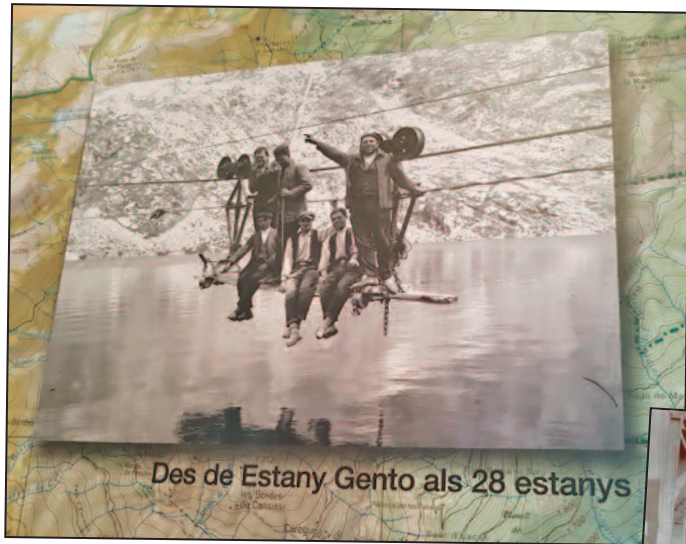
teatre, esports, etc... Era un projecte temerari i va rivalitzar amb el projecte de Pearson de La Canadencia. **Es va construir un funicular i un carrilet fins que es va fer el telefèric. La idea va ser connectar tots els llacs per mitjà d'una càmera subterrània.** Al 1914 era el salt hidroelèctric més alt d'Europa. **Fa més de cent anys que aquesta hidroelèctrica va transformar tot el país. Va ser la primera que va portar la llum a Barcelona.**

Amb el temps, Emili Riu va vendre les accions a la Canadencia i va morir el 1928. No va aconseguir el reconeixement que es mereixia, potser pel fet de viure a Madrid, defensar idees nacionalistes i també perquè molts consideraven que "s'havia venut les aigües als estrangers".

Avui en dia la Central pertany a Endesa i forma part del Patrimoni Industrial de Catalunya. I representà un punt transcendent en la segona revolució industrial.

La nostra visita va seguir per les diverses instal·lacions de la central, tant interiors com exteriors, de la mà de la

Des de Estany Gento als 28 estanys

Imatges de la construcció de la central

nostra guia, que ens va portar a veure un audiovisual molt bo sobre la central, fins que vam arribar al punt final de la visita, una gran nau, on es troben les turbines productores d'electricitat. Aquí es pot veure un antic quadre de corrent contínua, format per 8 panells amb interruptors i altres aparells relacionats. Aquest quadre va quedar en desús, quan la central es va automatitzar.

Després de la visita ens vam dirigir cap al nostre hotel a la Vall Fosca, per fer un bon dinar d'acomiadament. Després d'un boníssim àpat, els propietaris de l'Hotel, en Miquel i la Glòria, ens van obsequiar amb una grata sorpresa. A les postres van tenir la defereència de treure un magnífic pastís d'homenatge, en què es podia llegir "Trobada I.E.H.M.C. del Pallars Jussà". Des d'aquestes pàgines els reiterem el nostre agraïment per la seva hospitalitat i la seva atenció vers al grup. També hi va haver elogis i felicitacions per en Manel Esteban per haver organitzat una visita tan esplèndida com aquesta.

gràcies a què va formar part del Centre Excursionista de Catalunya i va fer un esplèndid reportatge fotogràfic que encara es conserva. Va deixar també una gran obra anomenada "Excursions pel Pirineu i el pla de Lleida". I

en un dels capítols es troba "Els Rayers. Transports fluvials de la fusta en les comarques lleydatanes", una detallada explicació d'aquest antic ofici.

Vam poder veure una maqueta on es pot veure d'una forma molt didàctica tot el funcionament dels raiers. Aquests formaven part del comerç de la fusta que es generava dels Pirineus fins a Tortosa.

La guia ens va explicar tot el procés de principi a fi. Ho sintetitzaré per fer-nos una idea d'aquesta tasca. Primer els picadors feien caure els arbres i li donaven forma; era una feina molt dura. Els tiradors tiraven la fusta muntanya avall. Lligaven la fusta a un animal fins arribar a un barranc o al riu. Allí la tiraven i l'agafaven els raiers. Aquí entrava en joc l'experiència dels raiers a l'hora de barranquejar la fusta pels rius d'alta muntanya: per això empraven la ganxa, un bastó de bedoll o avellaner, el principal instrument dels raiers. L'utilitzaven per empenyer els troncs i per fer força quan el rai havia embarrancat. La tisorada eren preses de fusta creades amb els mateixos troncs per tal de frenar les bigues, treure-les de l'aigua i construir els rais. Llavors s'emmagatzemaven als enraïadors, on es classificaven per així poder començar el muntatge dels rais. El següent pas eren les redortes, unes branques de bedoll per lligar els rais que els raiers anaven a buscar al bosc.

ESPAI RAIER

Després d'acomiar-nos de l'hotel i ja de camí cap a Barcelona, unes poques persones del grup van optar per anar directes a Barcelona, però un bon nombre del grup vam anar a fer l'última visita concertada que teníem amb l'ESPAI RAIER, Centre dedicat a la difusió de l'antic i desaparegut ofici dels raiers i els seus sistemes de transport fluvial de la fusta. La nostra guia, la Guillermina, ens va donar unes interessants i didàctiques explicacions sobre la tasca dels raiers.

En Ceferí Rocafort i Sansó, (1872-1917), fill de La Pobla de Segur, home polifacètic; geògraf, arqueòleg, fotògraf i historiador, va deixar un ampli testimoni gràfic de l'activitat dels raiers

Els Antics raiers

Per construir un rai es feia peça a peça; es tallaven un per un perquè tots fossin iguals per lligar-los amb el bedoll que posaven en remull amb la finalitat que no perdessin elasticitat. Una vegada lligats els raies es ficaven a l'aigua. El rai, el protagonista, era mitjà i mercaderia alhora i el raier havia de tenir força i destresa per conduir-lo. Als raies sempre hi anaven dos raieros, un d'experimentat al davant i l'altre darrere. Durant les travesses hi havia colles que vigilaven tots els trams. El viatge durava uns 15 dies aproximadament. Per parar, giraven el rem i l'estacaven a un arbre. Els raies no podien ser més llargs de 15 metres degut a la bravura de les aigües de la Noguera Pallaresa i al fet de ser un riu estret. Portaven dos remos que feien de timó i guiaven l'embarcació.

Maqueta de tot el procés dels raieros

Es baixaven uns 20.000 mil troncs l'any.

Per a tot el procés de baixar pel riu s'havien de pagar uns permisos.

Cap a les primeries del segle XX, la feina de raier als Pallars i a la Noguera Pallaresa va iniciar la seva davallada. Quan va arribar la llum i es van construir les preses hidroelèctriques, les carreteres per fer arribar la maquinària necessària per a les preses i l'arribada de camions de gran tonatge, tot això va fer que es canviés el transport fluvial pel transport per carretera, ja que abaratia costos i estalviava temps als empresaris de la fusta.

La revifalla dels raieros a meitats de 1972 va ser degut a uns joves descendents dels antics raieros que van voler saber què se sentia baixant amb raies per la Noguera Pallaresa. A partir de la celebració de la Diada del Raier el 1979 es va crear l'Associació Cultural dels Raieros de la Noguera Pallaresa de La Pobla de Segur. Aquest grup de joves va voler recuperar la memòria d'aquest ofici per fer-ne difusió i no oblidar la gran importància que va tenir en aquestes contrades. El primer diumenge de juliol es fa la Festa dels Raieros. Aquest any ha estat la XXXIX i el cartell ha estat creat per la coneguda dibuixant i il·lustradora Pilarín.

Aquí donem per finalitzada la crònica d'aquesta sortida que ha estat esplèndida en tot el conjunt. Gastronomia, cultura i paisatge. Esperem poder gaudir de properes sortides per poder anar descobrint o tornar a descobrir indrets de la nostra terra. ©

LA SERRA DEL GREALÓ-LA FORÇA

Per Ramon I. Canyelles
Monitor Astronòmic Starlight

Gresol de cultures i religiositat

La serra del Grealó - la Força, coneguda també com la serra Bonica, es configura en direcció est-oest a partir d'un anticlinal terciari format per materials de l'Oligocè. Amb una longitud aproximada de 4 kms. la seva vessant nord s'eleva a la riba esquerra de la vall del Segre, altrament la seva falda encarada a migdia s'ajeu a la vora dreta de la vall del Senill. La serra té la seva cota màxima al costat de ponent amb una alçada de 668 metres sobre el mar, a molt poca distància del lloc coronat per les restes del castell del Grealó. Aquest promontori a la vall del Segre està delimitat al nord pels pobles del Tossal i Collfred i al sud per Colldelrat, Seró i el Gos.

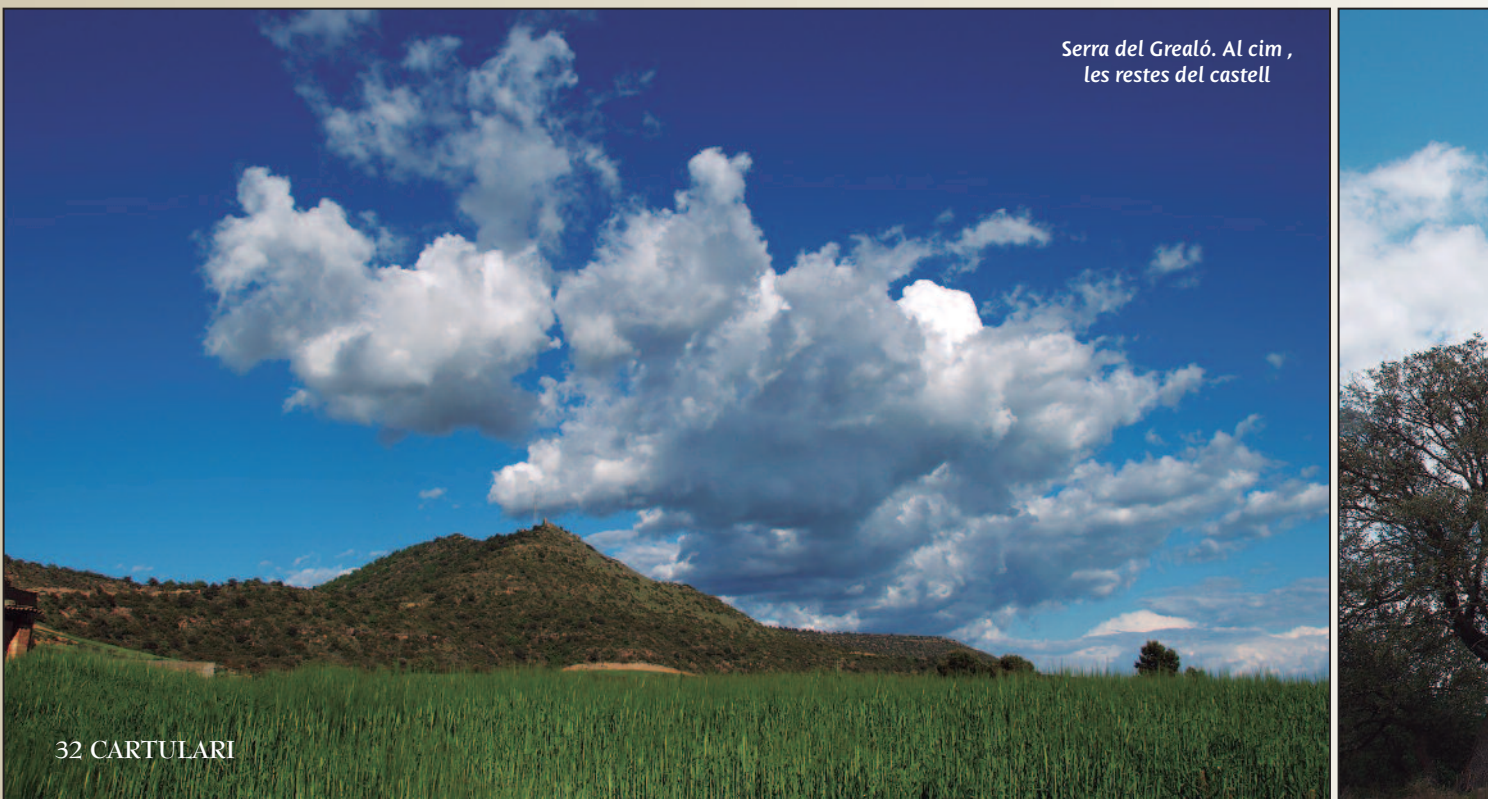
Geogràficament ens situem a la comarca de la Noguera, seguint la vall del Segre entre Artesa de Segre i Ponts, tot i que la visió més concorreguda és la de la vessant de migdia, al pas de la C-14 per la vall de l'avui inactiu riu Senill. El tram de carretera que ens mostra aquesta petita serra s'acota entre els kms. 108 i 115. **La serra de la Força s'escampa al damunt de tres municipis de la Noguera Oriental: Artesa de Segre, Ponts i Oliola.**

La part més alta de l'elevació forma un extens altiplà on hi ha el nucli del poble de la Força i el llogarret de la

Masia d'Estany, aquest al costat de l'església de Sant Miquel. La gran extensió de la plana esmentada està parcel·lada amb camps de conreu de cereal. L'orografia de les falces de la serra es concreta en diverses costes i barrancs dels quals destacarem el del Cargol, que actuà de capçalera de l'antic curs del riu Senill, afluent del Segre i, a llevant, el barranc de les Moreries, que mena les seves aigües a la vall del riu Llobregós.

La calcarenita, material propi del terreny, ha estat des de la prehistòria la matèria primera amb què s'han bastit monuments i edificacions, com és el cas de **les estàtues-menhir neolítiques amb les que es construí el dolmen dels Reguers de Seró, els gravats rupestres prehistòrics de la Pedra de Refet i la Roca de les Creus del Grealó, el buidat del sòl petri de les Tombes Medievals de Seró, edificacions defensives de l'Edat Mitjana exemplificades amb la Torre del Cargol i el castell del Grealó, espais de religiositat entre els que destaca el Santuari de la Mare de Déu de Refet** i, humanitzant el territori, les masies datades del s. XVI, les llars de foc de les quals donen escalp als seus propietaris des de fa segles. Tampoc hi poden faltar els marges de pedra seca que formen les terrasses dels bancals de la Força, construïdes en el seu inici pels mestres de marges andorrans que baixaven expressa-

Serra del Grealó. Al cim,
les restes del castell

ment per a bastir-los. En alguns d'aquests marges s'hi poden veure unes entrades fetes en forma de capelletes per enquibir les arnes d'abelles per a la producció de la mel.

Aquesta és una zona amb destacada presència humana des de la prehistòria. Hi ajuda la seva ubicació al bell mig de la vall del Segre, l'antic flumen Sicoris dels romans, ruta de pas transpirinenc, que al neolític va permetre que el flux de les gents del nord del continent progressessin riu avall. És per aquesta via que, segons veus especialitzades cada cop més nombroses, recolzades en les cròniques dels historiadors romans Polivi i Titus Livi, sostenen que va passar l'expedició amb elefants comandada per Anníbal sobre l'any -218 per lluitar contra Roma.

Així doncs, fent un recorregut cronològic dels moments poblacionals de l'indret, hem pogut constatar que la presència humana hi és present des del neolític. D'aquest període hem localitzat concentracions de restes de ceràmiques i molins barquiformes per a moldre el blat.

També hi hem catalogat més d'un centenar de gravats rupestres que es podrien datar entre el neolític, el calcolític i, a tot estirar, l'inici del bronze. Amb tot, el monument que cal destacar són les estàtues-menhir neolítiques museïtzades dels Reguers de Seró.

Les evidències del calcolític se'ns presenten en forma de sepulcres col·lectius. És el cas del paradolmen dels Bancals de la Torre de la Força, una balma sepulcral que contenia diversos esquelets i alguns elements del seu aixovar funerari i també, de forma destacada, el dolmen bastit amb les estàtues-menhir esmentades dels Reguers de Seró.

L'edat del bronze ens apareix al mateix indret on localitzarem l'assentament del neolític, amb la troballa d'un motlle de destrat que actualment podem veure a les vitrines del Museu Comarcal de l'Urgell, a Tàrrrega. Deparant-nos noves sorpreses, les obres del canal Segarra-Garrigues, a més del dolmen dels Reguers de Seró, van posar al descobert restes d'un assentament ibèric sobre el qual podem informar com a primícia de l'aparició de

l'enterrament ritual d'un cavall del que s'està estudiant la seva significació. La darrera de les troballes producte d'aquestes obres va ser l'aparició d'una vil·la romana de la qual es desenterraren diverses àmfores que actualment estan en estudi per part del Departament d'Arqueologia de la Generalitat.

A la vista de la qualitat, en alguns casos excepcional, dels vestigis que la prehistòria ha deixat en aquest indret se'ns afirma la importància i transcendència de l'activitat de les diverses cultures que s'hi han anat succeint.

El període històric també ha anat deixant empremta i ha anat acumulant la història d'aquesta part del territori. Pròpiament, pel que respecta a l'interior del perímetre de la serra no hi ha constància contrastada de restes visigòtiques, però sí al peu de la mateixa, amb diversos sarcòfags localitzats a Anya (Artesa de Segre), a la partida de la Mesquita i a Santa Cecília de Torreblanca (Ponts), prop de l'ermita romànica del mateix nom. **Cal destacar que Santa Cecília de Torreblanca és l'ermita romànica circular més petita de Catalunya, amb 6 metres de diàmetre exterior.** Queden pendents d'estudiar les tombes olerdolanes excavades a Seró, de molt difícil datació dins l'Alta Edat Mitjana.

TORRE DEL CARGOL

En quant a l'ordre defensiu cal recordar que aquesta era terra de frontera. Per tant s'hi succeïen alternativament les possessions per part de sarraïns i cristians. **Una prova n'és la Torre del Cargol, nom amb què es coneix l'indret, però que en diverses escriptures medievals**

Gravats rupestres de la Pedra de Refet

Torre del Cargol

Santuari de la Mare de Déu de Refet

s'ha llegit com a torre de Dàdila, Dalila o de l'Àguila. A la restauració dirigida el 2011 per l'arquitecte, activista cultural i company del Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Josep Mora (epd) es va enregistrar com Torre de Dalila i així consta en el projecte de restauració. Per tant, són quatre els noms amb els que s'ha acabat anomenant aquest monument. Tornant al tema de les successions de domini, en aquesta construcció queda ben palesa la continuïtat d'estils i èpoques, ja que la singularitat de l'edifici rau en els diferents moments i materials que componen la seva construcció. La torre està construïda sobre una base quadrada feta amb carreus de grans dimensions, probablement d'origen àrab o ibèric segons J. Bolós, o iberoromana segons V. Burón. **Al damunt s'alça una torre, de planta quadrada, de tàpia, bastida en moments d'ocupació musulmana. La tercera de les fases constructives és la torre circular, de factura cristiana, que envolta amb els seus carreus la torre original de fang.**

Jaume Moya i Mates, en el seu treball "La Transformació de les Torres de Guaita a la Marca del Llobregós", publicat al butlletí nº 151 dels Amics de l'Art Romànic, ens diu que possiblement fou al s. X, al voltant de l'any 930, quan s'alçà aquesta "turrem Dalila". La seva situació permet comunicar, des de les seves visuals, el Pallars a través de les torres d'Artesa de Segre, Vilves, Montmagastre i Comiols; Segre avall es comunica per la via d'Artesa, Antona (castell de Malagastre), Alòs de Balaguer i Camarasa; la visual directa amb el Pilar d'Almenara cobria tot el Mascançà medieval, ara dit l'Urgell, i via Ponts accedia a la vall del Llobregós; un enclavament estratègic que reforça la importància d'aquest indret al llarg dels temps.

CASTELL DEL GREALÓ

El castell del Grealó és un element patrimonial que es fa certament difícil d'estudiar pel seu paral·lelisme amb el castell o torre contemporània que du el mateix nom, situada al municipi d'Artesa de Lleida, al Segrià. Per tant, són dos castells del Grealó localitzats a dues Arteses i sovint es fa difícil saber de quin dels dos es parla quan consultem documents antics. **Malgrat això, ens és un bon punt de partida el patrimoni del noble i guerrer Arnau Mir de Tost, cabdill del comtat d'Urgell, pels seus esments a les escriptures de compra-venda, capbreus, testament i altres documents.** Dit això, ubiquem les avui restes del castell a una alçada de 617 metres, gairebé al cim del Puig del Grealó, a l'est de Colldelrat. **Aquest castell està documentat en un instrument del 12 d'octubre del 1038 en què els comtes Ermengol II i Belesqueta d'Urgell el venen en alou, per 1.500 sous, a Arnau Mir de Tost i a la seva esposa Arsenda.** En aquell temps la notació era Grazilon. Actualment sols hi queden les restes d'una torre quadrada, algunes ruïnes de la muralla i la cisterna. A la seva vora hi ha, gairebé derruïda, l'església de Sant Miquel del Grealó de la qual resta dempeus l'absis, les parets laterals i restes del petit claustre. Aquesta església la trobem documentada al 1053 quan fou incorporada a Sant Miquel de Montmagastre. Al camí de pujada des de ponent de la serra es poden veure una gran cisterna força ben conservada i les restes de l'antiga població medieval abandonada presumiblement al segle XVI – XVII, quan es van construir les primeres cases i l'església amb la mateixa advocació de Sant Miquel a l'actual poble de Colldelrat.

SANTUARI DE LA MARE DE DÉU DE REFET

Centrat entre els extrems i l'alçada de la serra del Grealó-la Força, s'aixeca el santuari dedicat a la Mare de Déu de Refet. La referència més antiga que coneixem ens remunta a l'any 1133 en què Pere Ramon, per tal de reparar la violació feta a l'església de Santa Maria de Pesques, prometia donar cada any una lliura de cera mentre visqués i un cop mort una lliura de cera a l'hospital. Establí que aquesta cera sortís del seu alou del Grealó, que havia comprat, i que tenia Refet com a deïxa dels seus avantpassats. Veiem, doncs, com s'estableix una relació de pertinença entre el castell del Grealó i l'església de Refet.

L'any 1657, el pare Narcís Camós publica el llibre sobre les advocacions marianes on inclou un apartat dedicat a la Mare de Déu de Refet, identificant-la com "una imatge de la hermosa Paloma, María. Intitú-lase de Refet por razón del lugar donde está". El 8 de maig del 1716, en el llibre de visites pastorals del Bisbat d'Urgell s'hi escriu: "Així mateix es troba una Ermita construïda i fundada en el terme de Seró, en la qual no es troba l'Ermità; l'altar és de Nostra Senyora de Refet, i està amb tota de-cència".

L'any 1765 el santuari es va modificar amb l'ampliació de l'ermita romànica de Refet. El 1858 s'hi construï la casa dels ermitans que s'afegia al conjunt i des d'aleshores la casa va estar habitada per masovers fins al 1973. Una visió detinguda de la disposició dels carreus de la façana actual de l'edifici ens permet apreciar les diferents reconstruccions i ampliacions a partir de l'epicentre medieval.

Durant els fets del 1936 al 1939 es va poder salvar la talla romànica gràcies als residents a la casa, que canviaren la imatge de la Mare de Déu per una altra de Santa Llúcia, sense valor històric, artístic i sentimental, que va acabar a la foguera. El 8 de setembre del 1940, coincidint amb la festivitat de les marededéus trobades, festa gran a Refet, es va fer la reposició de la imatge al Santuari.

El 1986 s'hi instal·la una petita comunitat de monjos de la congregació de Nostra Senyora d'Esperança, originària de Croixrault, França, creada l'any 1666 per Henry-Marie Guilluy. La casa de Refet va restar activa fins l'any 2009. L'any 1989 s'inaugurava l'edifici de la hostatgeria construït per en Joan i Josep Savall Caelles, nebots de l'aleshores rector de Seró, Mn. Àngel Savall, amb l'ajut del monjo de la comunitat, germà Hugo. **La particularitat d'aquest edifici és que tots els carreus de la façana estan treballats amb gravats ornamentals que presenten en més d'una cinquantena d'ells imatges religioses i laiques, noms i inicials.**

La Mare de Déu de Refet presideix l'església des del cambril visible a través de l'ull del retaule barroc de fusta, esculpit l'any 1876. Avui al santuari hi trobem una rèplica de la talla. L'original resta protegida amb les mesures de seguretat oportunes en una església del municipi d'Artesa de Segre. La Mare de Déu de Refet és una verge trobada amb la llegenda, freqüent en aquestes imatges, en què tantes vegades com el pastoret de Can Vall de Seró se l'enduia cap a l'església del poble, ella tornava al lloc on s'havia d'erigir la seva capella. Situat a un centenar de metres de l'església de Refet s'alça el pedró o oratori que indica el lloc on la Verge fou trobada.

Les festivitats de Refet són molt celebrades a la comarca. Hi destaquen l'aplec del primer de maig, que fins el 1970

s'esqueia el dilluns de Pasqua i era el gran Aplec de tota la comarca. **Aquesta trobada s'iniciava amb una processó encapçalada amb els cants i el ball dels cascavells. La gent s'aplegava a la creu de terme, situada a 100 metres del santuari, i anava en seguici fins a la porta de l'església.** La segona celebració important és la del 8 de setembre, el dia de les marededéus trobades. El dia 12 d'octubre es festeja l'ofrena dels fruits de la terra després de la collita. Tanca el calendari d'actes la trobada que es fa el 13 de desembre amb motiu de la diada de Santa Llúcia.

Després de la marxa dels monjos de la congregació de la Mare de Déu d'Esperança, el monestir ha passat uns anys tancat.

Actualment hi resideix una petita comunitat de monges contemplatives que viuen segons el carisma de Sant Jeroni i Santa Paula, els quals, a les darreries del segle IV i al principi del V fundaren a Betlem uns monestirs on deixaren un encuny especial. L'amor a la Sagrada Escripura, la lloança divina i l'hospitalitat per a tots els qui passaven per Betlem o anaven a la terra de

Jesús eren uns altres dels seus distintius.

Seguint les petjades de Sant Jeroni i Santa Paula la comunitat monàstica de Refet té una petita hostatgeria per a tots els qui cerquen espais de solitud i de silenci, aquells que volen compartir la pregària litúrgica amb la comunitat, i també la Lectio divina.

Diferents grups s'apleguen al redós del monestir per créixer en la fe, estudiar la Paraula de Déu, compartir temes d'actualitat des de la vessant cristiana, etc. Sota l'aixopluc de la Mare de Déu de Refet molts fidels de la contrada cerquen pregàries i consol per a les seves necessitats materials i espirituals. Refet és un Santuari i Monestir ben viu! ©

Fotografies: Ramon I. Canyelles

Mare de Déu de Refet

EQUILIBRI PSICOFÍSIC

CULTURA DE LA MENT

Per Àngel Gordon
Escriptor i investigador

LA MEMÒRIA NATURAL

Hi ha molta gent que es queixa de tenir mala memòria, i fins i tot de la manca total d'ella: les seves cites de negocis, els noms dels seus amics i les lliçons (de l'experiència) no es queden en els seus pobres caps.

En realitat, tothom té memòria, una memòria suficient per obrir-se pas en la vida; però amb tot, hi ha molt pocs que sàpiguen utilitzar els recursos d'aquesta meravellosa facultat.

Avui, voldria ensenyar-li a vostè les lleis psicològiques que presideixen el seu funcionament i, quan les hagi comprès bé, li revelaré els diferents procediments que li permetran resoldre, somrient, les majors dificultats mnemotècniques.

Tot record suposa: la impressió d'una imatge mental, la seva conservació en el nostre subconscient i, al cap de cert temps, la seva reproducció. **Perquè puguem recordar el camí del nostre hotel, en una ciutat que visitem per primera vegada, és menester, abans de res, que aquest camí s'hi hagi imprès en el nostre cervell.** Si hem caminat a cegues, absorts únicament en el pensament dels amics que anem a veure, i si no hem concedit atenció al canviant espectacle del carrer, i hem descuidat anotar les característiques fitxes del nostre recorregut, el més segur és que més tard no arribem a reconèixer el nostre camí. Tothom admet la necessitat d'una impressió clara i profundament gravada, com a veritable clau del record. Per desgràcia, aquesta llei és tan evident que sovint no se la respecta, perquè no s'hi veu res més que una afirmació sense importància.

Per imprimir indeleblement en la seva memòria una imatge mental, vostè ha de procedir com a continuació li explico:

19 Concedeixi tota la seva atenció a l'objecte d'estudi i no es deixi distreure per res; si vol retenir una lectura, no es diverteixi a veure volar les mosques, ni deixi vagar la seva imaginació.

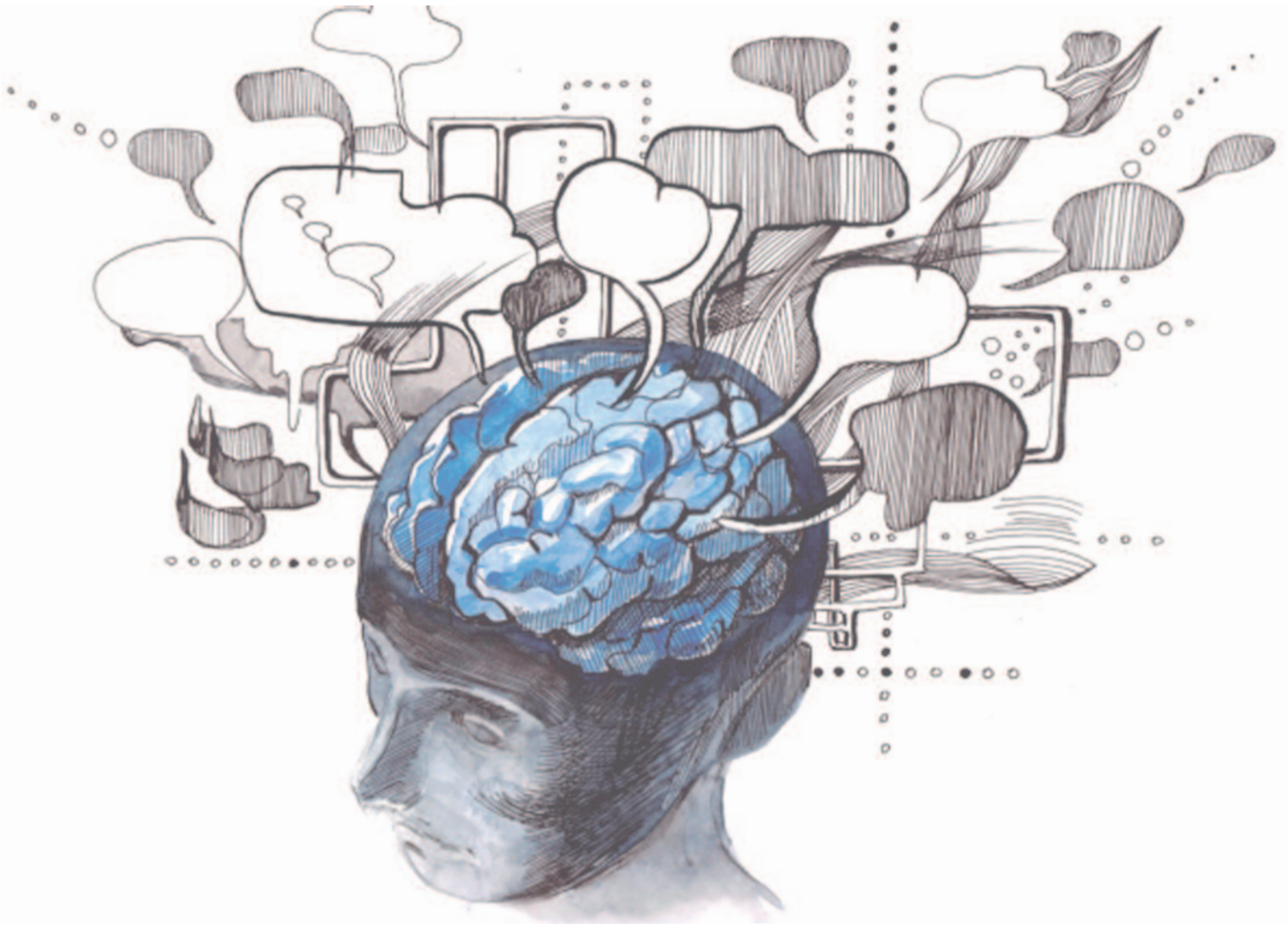
29 Apliqui successivament al seu objecte els diferents sentits: si tracta vostè de retenir el nom d'una determinada persona que ha sortit del seu despatx, escrigui'l al mateix temps que ho lletreja a mitja veu, a fi de conservar-ne una sèrie de records (auditiu, visual i muscular) que es reforçaran.

39 Mentalment descompongui el seu objecte en els diversos elements de què es compon: si és un rostre, analitzi detalladament les seves diferents faccions.

49 Tracti de desentranyar la significació del que vulgui retenir: si és una poesia en llengua estrangera, adoni's del sentit de cadascuna de les seves paraules.

59 Detingui cert temps la seva ment sobre la imatge que vulgui retenir en la seva memòria, per permetre que la imatge es gravi més profundament.

La repetició o insistència és el procediment emprat freqüentment pels nens de l'escola, i sense que sigui l'únic ni el més intel·ligent, cal reconèixer-li una certa importància.

Un record mentalment registrat conforme a aquest mètode es conservarà fàcilment. No obstant això, si volgués vostè augmentar la seva vivacitat, no estarà de més evocar-lo de tant en tant, a intervals que podran, d'altra banda, espaiar-se cada vegada més.

La millor manera d'ajudar a la reproducció d'un record consisteix a recrear l'atmosfera mental en què s'ha operat la seva impressió.

Em pregunto què estava jo pensant en un cafè el diumenge passat, alguna cosa que m'havia promès no oblidar. M'havia assegut en la terrassa, perquè feia calor, i jo bevia àvidament una llimonada; vaig demanar paper per escriure a en Josep i dir-li el gust que em donaria tornar a veure'l un dia d'aquests; després vaig treure un diari de la butxaca, i em vaig posar a llegir-ho al moment en què d'un disc va començar a sonar determinada cançó, la qual era una de les meves favorites; i ara resulta que, mentre taral·lejo els primers compassos d'aquesta cançó, em torna amb absoluta precisió el record d'aquest article de calefacció que tinc intenció de fer instal·lar a la meva casa.

Tots hem fet experiències anàlogues, a les quals tal vegada no hem concedit la importància que mereixien;

bastarà sistematitzar el procediment per fer un gran pas cap endavant, en la millor utilització de la nostra memòria.

Convé ara dir una paraula sobre la forma en què cal operar per enrecordar-se al moment oportú dels actes que s'han d'executar més tard.

Vostè vol, en deixar el seu treball, d'aquí a dues hores, pensar a anar a buscar el seu rellotge que ha portat a arreglar. Ara són només les deu, però construeixi la futura escena: figuri's amb totes les seves forces que estigui donant les dotze. Es veu posant-se l'abric i, de sobte, en l'instant que acaba de tancar la porta del seu despatx, detenint-se amb la impressió que ha de dur a terme un acte inhabitual. Visualitzeu, pensant per espai d'un minut, de què pot tractar-se, ficant-se la mà a la butxaca, sense trobar-hi el rellotge i, lliure de la seva inquietud, dirigint-se a corre-cuita a casa del seu rellotger. Les coses es produiran tal com vostè les haurà imaginat.

APLICACIÓ.— Intenti, seguint la manera de procedir que se li ha indicat, retenir amb precisió una ordre verbal, aprendre de memòria una poesia, retenir un perfume, l'aroma d'un vi, la impressió produïda pel tacte d'una moneda, de manera que pugui reconèixer-los entre d'altres. **Ensinistri's metòdicament en adquirir la memòria dels actes que ha d'executar més tard;** exerciti's una mica cada dia, sense desanimar-se, i ben aviat es quedarà atònit davant els resultats. ©

Al Llibre del Sent Soví, receptari medieval, hi ha una recepta de menjar blanc fet amb brou de pollastre o gallina. És un plat que va tenir una gran difusió i es va estendre per tot Europa. En origen eren unes postres de l'època de Quaresma, ja que se substitueix la llet animal per la d'ametlla.

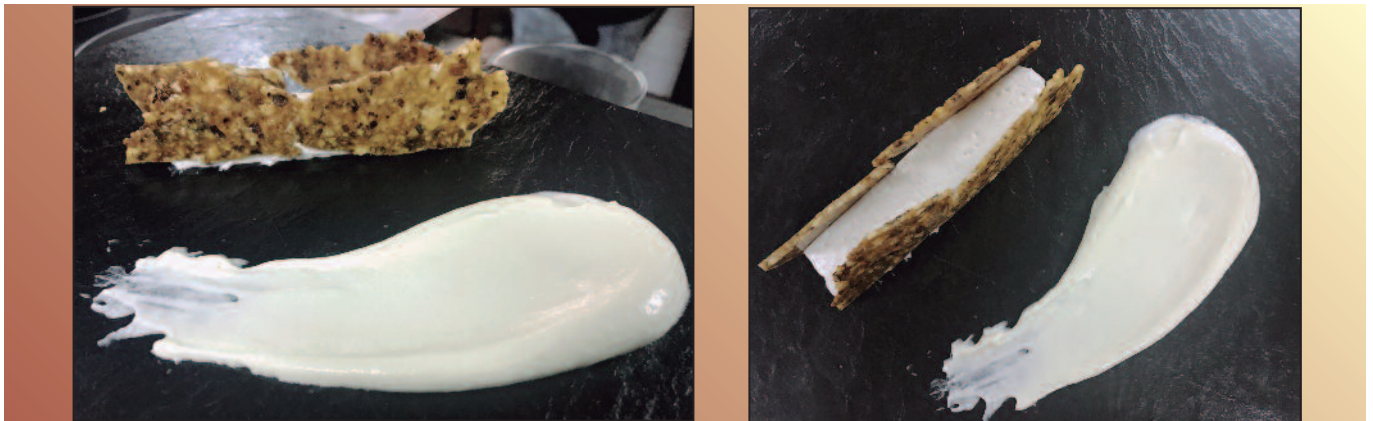
En aquest cas, presento una recepta amb base de menjar blanc, torró de crocant d'atmella marcona i salsa de mel de romaní.

És un plat dolç amb un contrast de textures que de ben segur els sorprendrà. És ideal per a aquestes festes de Nadal.

Una recepta on tradició i innovació van de la mà. **Que vagi de gust!**

Per Amel Zahm
Hotel Vall Fosca

LINGOT DE MENJAR BLANC, TORRÓ CROCANÇ I MEL DE ROMANÍ

Ingredients per a 4 persones:

MENJAR BLANC:

400 g d'ametlla crua marcona
1 l d'aigua mineral
300 g de sucre blanc
100 g de farina d'arròs
1 branca de canyella
La pell d'una llimona
4 làmines de gelatina

SALSA DE MEL:

Mel de romaní

TORRÓ DE CROCANÇ:

110 gr de sucre blanc
El suc d'una llimona
40 gr de mel
100 gr d'atmetlla crua marcona
Llavors de sèsam negre i daurat
Un raig d'oli d'oliva

Elaboració:

PER AL LINGOT DE MENJAR BLANC:

Poseu una olla al foc amb l'aigua. Quan arrenqui el bull, tireu-hi les ametlles i deixeu-les-hi mig minut. Traieu-les, peleu-les i trinxeu-les. Barregeu la pasta d'ametlles obtinguda amb un litre d'aigua mineral per tal de fer una llet d'ametlles.

Guardeu-ho dotze hores a la nevera. Al cap de les dotze hores, coleu la llet, reserveu-ne la meitat i feu arrencar

el bull a la resta, juntament amb la pell de llimona i la branca de canyella. A banda, barregeu el sucre, la meitat de llet d'ametlles que hem reservat i la farina d'arròs. Incorporeu-ho a la llet calenta i sense deixar de remenar deixeu que s'espesseixi.

Coleu. Reserveu dues cullerades de la mescla.

Poseu a hidratar amb aigua freda les làmines de gelatina, durant 10 minuts i incorporeu-ho a la barreja.

Poseu-ho en un motlle allargat i deixeu reposar a la nevera al menys 3 hores.

PER A LA SALSA:

En un bol, barregeu les dues cullerades de la mescla amb dues cullerades de mel de romaní.

PER AL TORRÓ DE CROCANÇ:

Poseu en una olla el sucre i el suc de llimona, escalfeu a foc mig i formeu el caramel.

Torreu les atmelles i deixeu refredar.

Quan el sucre sigui daurat i una mica fosc (165 graus) incorporeu la mel i les llavors de sèsam i barregeu bé.

Poseu un paper de forn untat amb oli d'oliva damunt la taula de treball i poseu-hi ràpidament el preparat de manera que quedi molt fi. Deixeu refredar i endurir.

PRESENTACIÓ:

Tallarem el menjar blanc en forma de lingot i en cada extrem hi posarem el torró de crocant aportant-hi volum.

Al costat i posarem una llàgrima de salsa de mel de romaní sobre una taula de pissarra. ©

L'ORIGEN DE LA CASTANYADA

Per Maribel Gallèn

Quan comencen a caure les fulles dels arbres i arriben els primers freds, diríem que estem a la tardor. Tots Sants en serà la festa més representativa juntament amb la celebració de la castanyada.

Es creu que l'homenatge als difunts és ancestral a molts pobles de diferents cultures. La més propera a nosaltres s'origina a la societat romana. En record dels avantpassats, el Papa Gregori IV, el primer de novembre de l'any 835, la designà festa de "Tots els Màrtirs" o "Tots Sants". Passen molts anys i un 2 de novembre de finals de segle X li fou agregada una altra festa, íntimament relacionada, el "Dia dels Difunts".

A primers del segle XX, en el dia de Tots Sants comencen a tancar els espectacles públics a la tarda. Les famílies aprofiten i fan homenatge als seus difunts portant flors als cementiris.

La tradició de menjar castanyes a Catalunya es va iniciar durant la nit de "Tots Sants", al "Dia dels Difunts". Els campaners de les esglésies no paraven de fer sonar les campanes durant tota la nit, per recordar als veïns l'oportunitat de pregar pels difunts. Possiblement l'esgotament d'aquests homes, produït per moure les rudimentàries estructures durant tantes hores, feia necessari poder refer les forces. **Aleshores, els campaners s'emportaven fruites del temps, castanyes i una ampolla de vi dolç per fer passar el fred.**

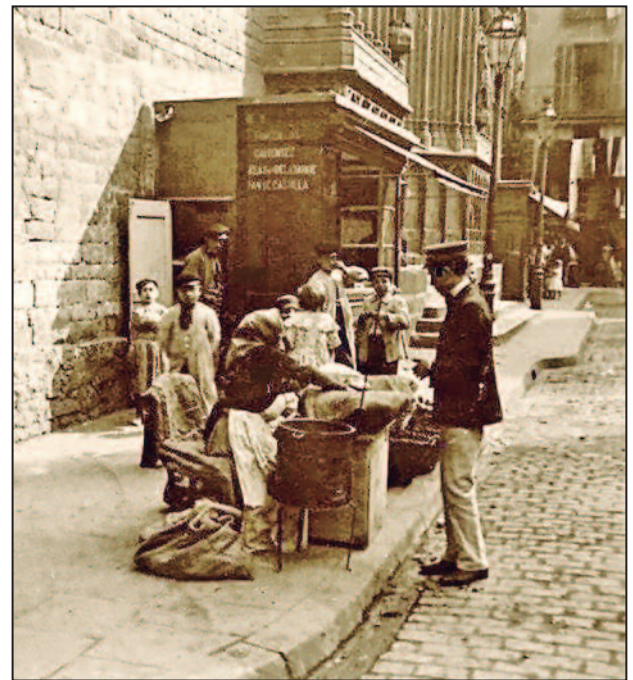
El costum de menjar castanyes s'inicià a finals del segle XVIII. Així van apareixent les castanyeres, tota una institució; torraven les castanyes i era una delícia menjar-les ben calentes. Les embolicaven amb un paper i les mesuraven en un test de fang.

També és costum de menjar panellets, uns pastissos dolços fets amb ametlles, pinyons, castanyes i sucre, ingredients que no es passen amb el temps. **Es creu que els panellets són herència dels àrabs, però no se sap segur.** Aquestes tradicions són típiques en els Països Catalans.

Les castanyeres van ser molt populars en els carrers dels pobles i ciutats. Actualment, comencen el dia de Tots Sants fins ben arribades les festes nadalzenques. ©

La castanyera. Auca vuit-centista

Castanyera a Santa Maria del Mar.1910

Racones de Barcelona

Per Lluïsa Goberna

CAPELLA DE SANT LLÀTZER

Aquesta capella romànica que es troba a la plaça del Pedró, i forma part del popular barri del Raval de Barcelona, té una llarga història darrera, ja que es considera un dels monuments més antics de la ciutat.

La capella formava part de l'antic Hospital de Mesells, que es dedicava a atendre malalts de lepra i que es va fundar en temps del bisbe Guillem de Torroja, al segle XII. **La capella de Sant Llàtzer, patró dels leprosos, és l'únic vestigi que queda del desaparegut hospital medieval.**

A causa de la seva condició de leproseria, era l'hospital que estava més allunyat del nucli urbà, ubicat fora de la ciutat, enmig del camp, per tal que els malalts, que degut a la seva malaltia patien el rebuig de la societat, no poguessin contagiar la població. **Els malalts de lepra tenien prohibit entrar a la ciutat i estaven obligats a viure fora de les muralles.**

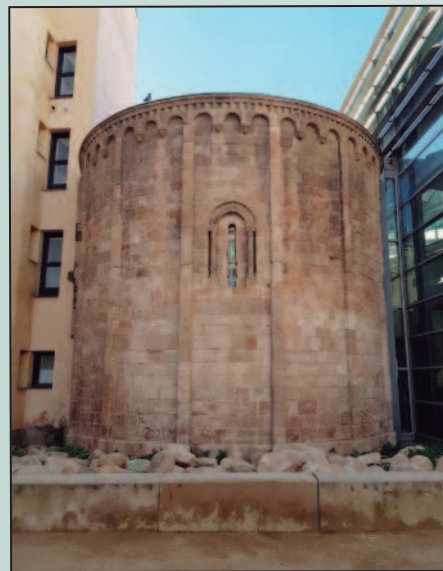
Per la seva ubicació, als afores, aquest hospital es trobava en l'encreuament dels camins que anaven cap a la ciutat i es dirigien a la Portaferrixa (*carrer del Carme*) i a la Porta de la Boqueria (*carrer Hospital*). Camins que conduïen a la muralla medieval de la Rambla i entrada a la ciutat.

Amb el temps, el 1401, es va obrir l'Hospital de la Santa Creu i el de Sant Llàtzer va passar a dependre d'aquest i en va quedar integrat. A principis del segle XX, el 1907, els darrers malalts de lepra van ser traslladats.

La capella, de nau única, té un esplèndid absis romànic, que actualment es pot veure des de la placeta de Marina Castell, que dona al carrer de Sant Llàtzer i que malauradament durant molts anys havia restat ocult dins del pati d'illes de cases que el tapaven totalment.

El 1913, la capella fou dessacralitzada i tancada al culte degut a un anticlericalisme emergent que fou propiciat per diverses influències i se li va donar un ús totalment civil que fou el factor principal del seu abandonament. **Per aquest motiu va quedar amagada enmig dels edificis que es van anar construint.** Fins i tot la van fer servir de magatzem de diferents materials.

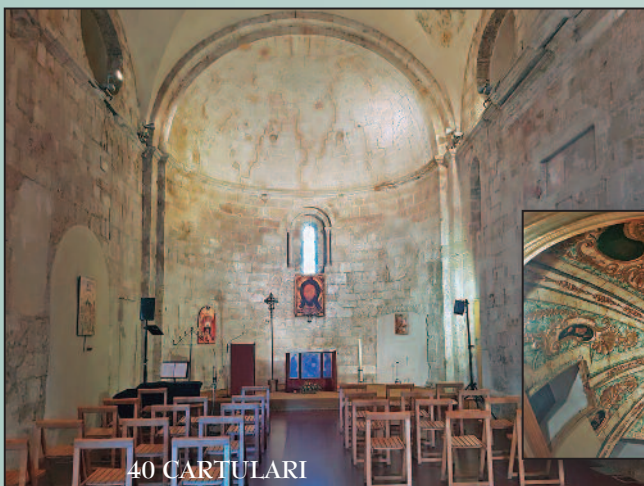
El 1950 es va començar a descobrir la façana i el 1954, Adolf Florensa va realitzar una primera restauració. De l'any 1989 fins al 1991 es van fer diverses intervencions arqueològiques i a partir d'aquí s'han pogut documentar les diferents fases de reformes que s'han realitzat a la capella en les diferents èpoques.

Actualment i des de 1997, la comunitat de Sant Egidí s'ha fet càrrec de la capella, que s'ha obert al públic i es pot visitar en unes hores i dies concrets. També s'hi celebra missa. La comunitat de Sant Egidí, té la seva seu en uns locals adjacents a la capella, i a part d'encarregar-se del manteniment d'aquesta, ofereix serveis socials i un lloc d'acollida per a persones sense recursos que puguin necessitar ajut.

En un dels murs s'obre la capella del Sant Sepulcre, on es pot veure la cúpula barroca policromada, digna d'admirar per la seva bellesa. ©

Hores de visita: Dilluns a divendres d'11 a 13 h. i dimecres de 18 a 20h.

CONFERÈNCIA

CONFERÈNCIA

El passat 21 de novembre va tenir lloc una conferència a la Biblioteca Pública Arús, que duia per títol:

CORRESPONDÈNCIES CIENTÍFIQUES AMB LA HISTÒRIA

Va anar a càrrec de Manel Tosca, enginyer, i de Nati Regàs, escriptora i ponent medieval

En Manel Tosca va començar la conferència explicant la importància de la ciència en el suport i recolzament de la història. **Quan es va descobrir que el foc emetia partícules i d'aquí va sorgir la llum, d'aquí van començar les primeres tecnologies.** Durant molts anys la llum associada a la calor va ser l'única font de llum útil de l'home.

D'hipòtesis en la història se'n troben moltes, ens va explicar, i s'han de buscar analogies amb la ciència i la història per fer-les creïbles. La ciència funciona a base de repeticions fins arribar a un resultat creïble i concret, fins arribar a unes fórmules. Amb la història és diferent.

Va fer servir un polinomi per explicar la semblança de com hem de treballar la història. El conferenciant va preguntar al públic que pensés en un fet històric per fer un polinomi; es va elegir la Revolució Francesa. Ens va posar a la pissarra diferents elements de què es compon un fet històric, com pot ser llegenda, moneda, lloc, edificis, estris, documents, etc. Si tot això suma és un factor decisiu per a la datació científica. El carboni 14 és una formació còsmica a la que estem sotmesos per la radiació magnètica. Amb el carboni 14 es pot saber la datació d'un element de la història, com pot ser un pergami, per exemple. La història s'ha de recolzar en aquests elements per poder verificar-la. **Suposadament donem per autèntics fets o noms històrics que en realitat no són certs però que amb els anys s'han donat per verídics.**

Seguidament ens parlà la Nati Regàs sobre la llegenda dels Nou Barons de la Fama i el seu jurament per una terra lliure. Ens va fer un resum històric dels comtes de Barcelona i la islamització de Catalunya. **Els comtes primigenis eren nomenats pels reis francs i no va ser fins a Guifré el Pelós que va començar la dinastia catalana.** Ens va parlar de les llegendes d'Otger i el seu fidel gos. L'escut simbòlic de Catalunya des del s. VIII fins al s. X va ser el d'un gos rampant (el gos del comte Otger), fins que Guifré el Pelós va instaurar l'escut de les quatre barres. ©

L'Institut i l'equip del
CARTULARI
us desitgem unes
BONES FESTES

i un 2018 ple de somnis realitzats!

Àngel Gordon Hipnòleg Clínic

Què podem aconseguir amb la
Hipnosi clínic?

1. Eliminar l'addicció al tabac i altres addiccions
2. Alleujar trastorns afectius
3. Ansietat i depressió
4. Tractament de dolors crònics i fibromiàlgia
5. Millorar defenses de persones que reben quimioteràpia
6. Induir al somni a persones que pateixen d'insomni
7. Tractament indicat per a obesos que volen perdre pes

Avui al segle XXI
"La Hipnosi clínic"
és clau per solucionar
"els teus problemes"

C/Bailén, 169, pral. 3a
08037 Barcelona
Tel. i Fax 934 592 255

C/ Canonge Dorca, 4, 1r
17005 Girona
Tel. 630 051 601

angelgordonlions@hotmail.com

**xevi
xivi
xovi
xuvi**

Desafiament a la gravetat

Moveu una caixeta de llumins a un i altre costat perquè s'escolti el soroll dels fòsfors en el seu interior. Obriu la caixeta per un o els dos costats i després de tancar-la de nou la gireu al revés i procediu a obrir-la. S'ha d'obrir amb molta precaució, amb suavitat, si no podria fracassar el joc.

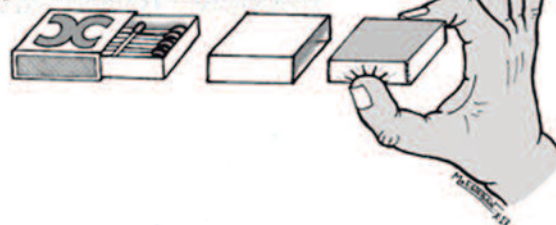
Si està ben fet podreu retirar completament la safata de llumins del seu estoig habitual. Separats estoig i safata invertida, els llumins es mantenen en la safata sense caure. Introduïu de nou la safata i alegreu-vos que no caiguin tots els llumins per terra. Procureu presentar el joc sobre una taula i si succeís el pitjor, a recollir toca.

Els llumins que funcionen millor per a aquest truc són els de paper i cera. Els de fusta són molt difícils de controlar ja que el secret consisteix en

tenir un llumí posat tal com mostra el dibuix. El llumí fa de biga que impedeix que caiguin tots els altres. En estirar la safata haureu de fer una lleugera pressió amb el dit gros i índex perquè els costats llargs de la safata pressionin el llumí i no caigui.

És un joc molt fàcil de fer i preparar. I després de l'exhibició podeu retirar el llumí col·locat de través amb el vostre dit. En obrir la caixeta de nou -o al sacsejar-la- deixarà la seva posició inicial.

No hi ha jocs bons i jocs dolents, només hi ha jocs ben o mal presentats i aquest, a l'igual que tots, requereix pràctica. Procureu que algun nen o adult no miri per sota de la caixeta girada del revés. Presenteu el joc a uns 15 centímetres del sobre d'una taula o cadira.

Profesora Rossana

Vidente - Escritora - Maestra Espiritual

La Profesora Rossana, profetisa cabalista,
reconocida en todo el mundo, por sus
40 años de dedicación profesional
ofrece sus servicios en
PUNT MAGIC BARCELONA

Información y consultas

934244411

Gran Via de las Corts Catalanes 515

08015 BARCELONA

www.puntmagicbarcelona.com

TEMPS DE CALÇOTS

al MONESTIR DE LES AVELLANES

ESCAPADA CALÇOTADA 2018

De Gener a Marc

Detall de Benvinguda
+
1 nit d'Allotjament
a l'HOSTATGERIA per 2 persones
+
Esmorzar per a 2 persones
+
Menú Calçotada per a 2 persones

119€ de diumenge a dijous per habitació doble.
137€ nit de divendres o dissabtes.
10% de descompte en nits addicionals.
Taxa turística 0.50€ per persona i nit No inclosa.
Consulteu tarifes per altres tipus d'habitacions.

ESCAPADA
A partir de
119 €
IVA inclòs

MENÚ PREU
ESPECIAL
CARTULARI
A **23,5 €**
IVA inclòs

MENÚ CALÇOTADA

Calçots a la brasa
amb salsa romesco i pa torrat

+

Amanida del Monestir

+

Graellada de carn a la brasa
amb patata al caliu i allioli
(Corder, conill i botifarra)

o

Bacallà gratinat amb allioli de romaní

+

Crema catalana de la casa

Algua i gasosa
Vi del Monestir amb porró
(D.O. Costers del Segre)
Cafè o infusió

*Oferta vàlida de gener a març 2018

*De l'hort a les taules
del Restaurant del Claustre
- Monestir de les Avel·lanes -*

Crta. C-12 de Balaguer a Àger, Km. 181
25612 Os de Balaguer (Lleida)
www.monestirdelesavellanes.com
avellanes@maristes.org

T. 973 43 80 06

